

UPPLANDS VÄSBY KOMMUNS
HÅLLBARHETSREDOVISNING
2023

Upplands Väsby
kommun

Väsby's hållbarhetsresa

Förord från kommundirektör Derk de Beer

Det är med stolthet jag introducerar Upplands Väsby's hållbarhetsredovisning för det gångna året. När vi fortsätter vår resa mot en mer hållbar framtid, och det är viktigt att reflektera över både de framsteg vi har gjort och de utmaningar som kvarstår.

Miljöfrågor har länge varit viktiga för Väsby.

Vi har tagit på oss ledartröjan genom att bli en av de första kommunerna i Sverige att certifiera oss enligt ISO 14001 och år 2013 blev vi utsedda till Miljöbästa kommun. Genom åren har vi fortsatt arbetet med att minimera vår miljöpåverkan och strävar efter ständiga förbättringar.

Under det senaste året har vi förstärkt hållbarhetsarbetet i vår kommun. Vårt trygghetsarbete ger resultat och uppmärksamheten riktas nu än mer åt förstärkta insatser inom social hållbarhet.

Men vårt arbete är långt ifrån över. Vi kommer fortsätta att stärka Upplands Väsby kommuns roll som en ledande aktör inom hållbarhet, både för vår miljö och för medborgare som lever och verkar här. Genom samarbete, innovation och uthållighet kommer vi att fortsätta att driva förändring och skapa en mer hållbar framtid för kommande generationer.

Jag vill tacka alla medborgare, företag, föreningar, organisationer och övriga aktörer som har deltagit och stöttat arbetet under det gångna året. Ert engagemang och stöd är avgörande för att vi ska kunna fortsätta att göra framsteg. Tillsammans kan vi bygga en mer hållbar framtid för alla i Upplands Väsby kommun.

Innehållsförteckning

Väsby's hållbarhetsresa	2
Inledning	4
Hållbar utveckling i Väsby.....	4
Hållbarhetsredovisningens omfattning	5
Agenda 2030	7
Ekologisk hållbarhet.....	9
1.0 Klimatförändringar.....	11
2.0 Föroreningar.....	17
3.0 Vatten och marina resurser.....	19
4.0 Biologisk mångfald och ekosystem	22
5.0 Resursanvändning och cirkulär ekonomi	25
6.0 Grön finansiering	30
Social hållbarhet.....	32
7.0 Boende och livsmiljö	34
8.0 Demokrati och deltagande.....	35
9.0 Utbildning och arbete.....	41
10.0 Uppväxtvillkor och folkhälsa.....	48
11.0 Kommunen som arbetsgivare.....	52
Hållbarhet i hela Upplands Väsby.....	56

Inledning

Upplands Väsby kommun, strategiskt belägen i den expansiva Stockholmsregionen, utgör en dynamisk och attraktiv plats att bo och verka på. Kommunens centrala läge möjliggör smidiga pendlingsmöjligheter till och inom Stockholmsregionen, samtidigt som närheten till Arlanda flygplats skapar möjligheter för internationella förbindelser.

Kommunen präglas av ett varierat geografiskt landskap, med parker, skogar och sjöar som ger invånarna möjligheter till rekreation och friluftsliv. Genom att kombinera det naturnära med moderna bekvämligheter skapar Upplands Väsby en trivsamt miljö för både människor och företag.

Under 2023 passerade kommunen en milstolpe då befolkningmängden översteg 50.000 invånare, vilket markerar en stadig tillväxt, minskad klimatpåverkan och ökat intresse för kommunen. För att ytterligare stärka kommunens engagemang har en tjänst som strateg inom social hållbarhet inrättats för att säkerställa en hållbar och inkluderande samhällsutveckling.

Hållbar utveckling i Väsby

En hållbar utveckling tillgodoser alla människors behov och rättigheter utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina. Ett sätt att definiera hållbar utveckling är genom tre dimensioner: ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. För att utvecklingen ska anses hållbar bör hållbarhet inom alla tre dimensionerna uppnås. Ett ekologiskt hållbart samhälle innebär att ta ansvar för hur planetens resurser används. Kommunen kan bidra genom att använda resurser klokt, minimera utsläpp till luft och vatten, bevara biologisk mångfald och arbeta för en hållbar konsumtion, produktion och samhällsplanering. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett bra liv med god hälsa, utan orättvisa skillnader. Det förutsätter att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen. Ekonomisk hållbarhet innebär att förvalta och utveckla mänskliga och materiella resurser på ett långsiktigt hållbart sätt.

Upplands Väsby har högt uppsatta mål inom hållbarhetsområdet som att kraftigt minska utsläppen av växthusgaser, stärka den cirkulära ekonomin och arbetet med Agenda 2030, minska segregationen samt öka tryggheten i kommunen. Målen har

sina ursprung bland annat i nationella ambitioner, EU-direktiv och Parisavtalet. För att nå dessa målsättningar behöver alla aktörer i samhället vara involverade och engagerade i att hitta hållbara lösningar.

Hållbarhetsredovisningens omfattning

Upplands Väsby kommuns hållbarhetsredovisning bygger på styrande dokument inom hållbarhetsområdet såsom klimat- och energistrategin, avfallsplanen och planen för social hållbarhet. Den har sin grund i en kartläggning av mål i Agenda 2030 som genomfördes under 2023 och återspeglar kommunens nuvarande fokusområden. Förutom att redovisningen utgår från Agenda 2030 har kommunen även tagit ett första steg mot att anpassa redovisningen efter CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) och specifikt standarderna för ekologisk och social hållbarhet från European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Detta utgör en mångfacetterad ansats till hållbarhetsredovisning som kommer att fortsätta utvecklas över tid.

EU:s Gröna Giv

EU:s Gröna Giv är en omfattande strategi och handlingsplan som syftar till att göra Europeiska unionen klimatneutralt till 2050. Strategin ska främja hållbarhet genom åtgärder inom områden som exempelvis energi, transporter och cirkulär ekonomi.

Som en del av EU:s Gröna Giv, introducerades det nya EU direktivet om hållbarhetsrapportering, Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) Beslutet att ersätta tidigare direktiv om icke-finansiell rapportering byggde till stor del på den frihet organisationer hade att själva välja vilka delar av hållbarhetsarbetet som redovisades, vilket kunde leda till grönmalning samt låg jämförbarhet mellan organisationer. I och med CSRD blir kraven på innehåll i hållbarhetsrapporter förtydligade genom rapporteringsstandarderna European Sustainability Reporting Standards (ESRS).

EU-taxonomi, som också är en del av EU:s Gröna giv, är ett klassificeringssystem av hållbara ekonomiska aktiviteter. Syftet med taxonomi är att investerare och finansiella institut på ett enkelt och smidigt sätt ska kunna avgöra om investeringar är hållbara och i linje med EU:s mål om klimatneutralitet.

Under 2023 har Upplands Väsby kommun påbörjat arbetet med att anpassa hållbarhetsredovisningen enligt CSRD, samt undersöker hur EU-taxonomi kan användas, bland annat inom upphandlingar, för att främja hållbara och miljövänliga projekt.

Under drygt 10 år har Upplands Väsby rapporterat sitt miljöarbete i årliga miljöredovisningar. För 2023 har detta arbete integrerats i kommunens första hållbarhetsredovisning tillsammans med insatser inom social hållbarhet.

Avsnittet som berör ekologisk hållbarhet följer ESRS-standarderna i rubrikstrukturen. ESRS-standarderna fungerar som ett vägledande ramverk för att presentera och kommunicera kommunens arbete inom ekologisk hållbarhet. Ekonomisk hållbarhet inkluderas inte i denna redovisning utan återfinns i Upplands Väsby kommuns årsredovisning. Avsnittet som berör social hållbarhet har en rubrikstruktur om fem kapitel där fyra handlar om områden som utgör kommunens inriktning inom social hållbarhet. Det femte kapitlet handlar om kommunen som arbetsgivare vilket följer en standard enligt ESRS.

Statistiken inom olika områden i hållbarhetsredovisningen kan variera i tid på grund av olika faktorer. Till exempel kan viss statistik, såsom avfallsstatistik, klimatbudget och statistik från Statistiska Centralbyrån (SCB), redovisas med ett eller flera års fördröjning på grund av den tid det tar att samla in och verifiera data. Resultat från SCBs medborgarundersökning från 2023, som används i redovisningen, presenterar attityder och åsikter hos medborgare i Väsby inom olika samhällsfrågor.

Agenda 2030

Agenda 2030 med de 17 globala målen (benämns fortsättningsvis som Agenda 2030) är den mest ambitiösa planen för hållbar utveckling som världens länder någonsin antagit och finns till för att uppnå fyra ambitioner till år 2030: att avskaffa extrem fattigdom, att minska ojämlikheter och orättvisor i världen, att främja fred och rättvisa, och att lösa klimatkrisen.

Baserat på en kartläggning gjord 2023 av var Upplands Väsby befinner sig inom de olika målområdena, identifierades vilka av de globala målen som kommunen arbetar med just nu. Kartläggningen visade bland annat att kommunen har kommit längst inom den ekonomiska dimensionen bland annat om en konsekvens av en god ekonomisk hushållning och satsningar inom arbetsmarknad och näringsliv.

Utifrån kartläggningen har kommunen tagit fram en handlingsplan vars syfte är att öka kunskapen om och förstärka arbetet kring Agenda 2030 inom kommunorganisationen.

Globala mål som kommunorganisationen 2023 har kopplat till befintliga nämnd- och verksamhetsmål är:

Figur 1. Bilden visar de globala målen som Upplands Väsby kommun för närvarande arbetar mest med.

- Mål 3: God hälsa och välbefinnande
- Mål 4: God utbildning för alla
- Mål 6: Rent vatten och sanitet för alla

- Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- Mål 9: Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- Mål 11: Hållbara städer och samhällen
- Mål 12: Hållbar konsumtion och produktion
- Mål 13: Bekämpa klimatförändringarna
- Mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald
- Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen

Agenda 2030 utgör för kommunen ett strategiskt verktyg som erbjuder en systematik i och med den färdiga målstrukturen med tillhörande delmål för respektive mål. Det finns stöd för genomförande och uppföljning för kommuner och regioner från Kolada som delar statistik kopplat till de globala målen.

Ekologisk hållbarhet

Upplands Väsby kommun har varit certifierad enligt miljöstandarden ISO 14001 sedan 2010. Det innebär att kommunen har implementerat ett miljöledningssystem för att stödja utvecklingen av verksamheten på ett miljömässigt hållbart sätt. Miljöledningssystemet integreras i det ordinarie ledningssystemet och omfattar alla verksamheter, vilket underlättar en enhetlig och systematisk metod för ständiga förbättringar genom planering, genomförande, uppföljning och kontinuerliga förbättringar.

Miljöarbetet i Upplands Väsby kommun baseras vidare på bland annat miljö- och klimatpolicyn, klimat- och energistrategin samt avfallsplanen. För att säkerställa ett effektivt miljöarbete utförs en kartläggning av de områden där organisationen har störst miljöpåverkan. De mest betydande miljöområdena för kommunen inkluderar energi, resor och transporter, kemikalier, markanvändning, digitalisering, återbruk, återvinning och avfall, brand-, säkerhets- och klimatrisker, offentlig konsumtion samt miljökompetens.

I kartläggningen av Agenda 2030 för Upplands Väsby kommun finns det flera globala mål som berör kommunens arbete med ekologisk hållbarhet. Följande mål inom ekologisk hållbarhet har 2023 kopplats till befintliga nämnd- och verksamhetsmål:

Mål 6 Rent vatten och sanitet för alla: Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla.

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur: Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation.

Mål 11 Hållbara städer och samhällen: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion: Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

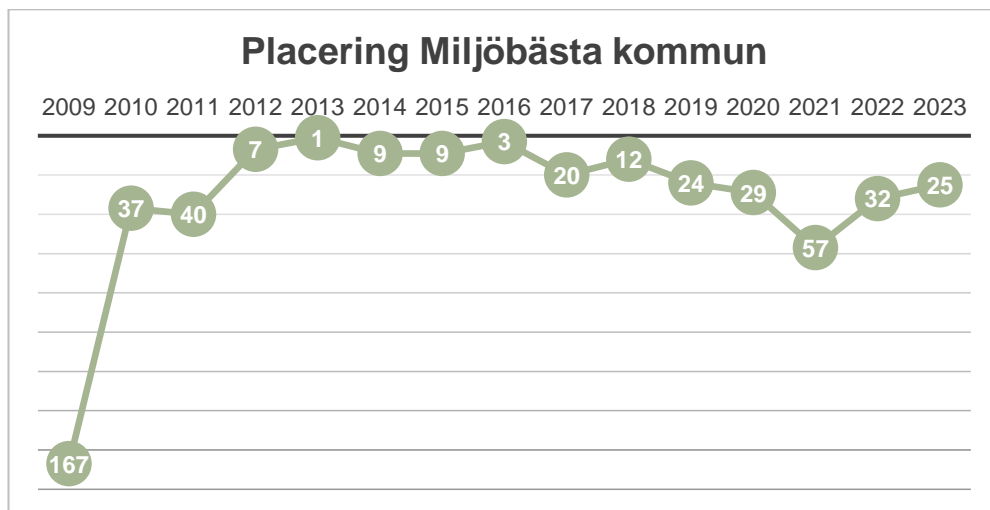
Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna: Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald: Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Miljöbästa kommun

Upplands Väsby kommer på plats 25 när Aktuell Hållbarhet rankar årets miljöbästa kommuner 2023, vilket är en förbättring från 2022. Upplands Väsby har fått poäng bland annat för systematiskt arbete med att restaurera våtmarker, att kommunen utvecklar samhällsplaneringen för att minska utsläpp och gör anpassningar för klimatförändringar, och att man stöttar invånare och företag i energieffektivisering.

Figur 2. Upplands Väsby kommuns placering i Aktuell Hållbarhets räkning för Miljöbästa kommun från år 2009 till år 2023.

Att arbeta systematiskt och med ständiga förbättringar har under åren varit stommen i kommunens miljöarbete. Andra kommuner har tagit stora steg och Sveriges hållbarhetsarbete är idag mer på en mer avancerad nivå än tidigare. Kommuner med stora resurser får en fördel eftersom de kan arbeta brett och med flera miljöområden samtidigt.

Kommunstyrelsens nya utskott

Sedan årsskiftet 2022/2023 har kommunen ett särskilt utskott för klimat-, miljö- och hållbarhetsfrågor. För att stärka utskottets arbete har ett rådgivande organ med sju representanter från Väsby's näringsliv och intresseorganisationer inrättats. Målet är att ta vara på den kunskap och erfarenhet som finns lokalt, till exempel inom livsmedel, jordbruk, återvinning och växthusgasutsläpp. Rådet ska bidra med förslag till förbättringar och prioriteringar av åtgärder som bidrar till att kommunen når sina klimatmål.

1.0 Klimatförändringar

Den kommunala organisationen arbetar med att minska utsläpp av växthusgaser till atmosfären. Arbetet rapporteras löpande till kommunstyrelsens klimat-, miljö- och hållbarhetsutskott. Utöver detta har kommunen ett samarbete med Sigtuna, Sollentuna och Upplands-Bro kring energi- och klimatrådgivning vilket finansieras av Energimyndigheten. Genom rådgivningen kan privatpersoner, föreningar samt små och medelstora företag få tips och råd om hur energianvändningen kan minskas.

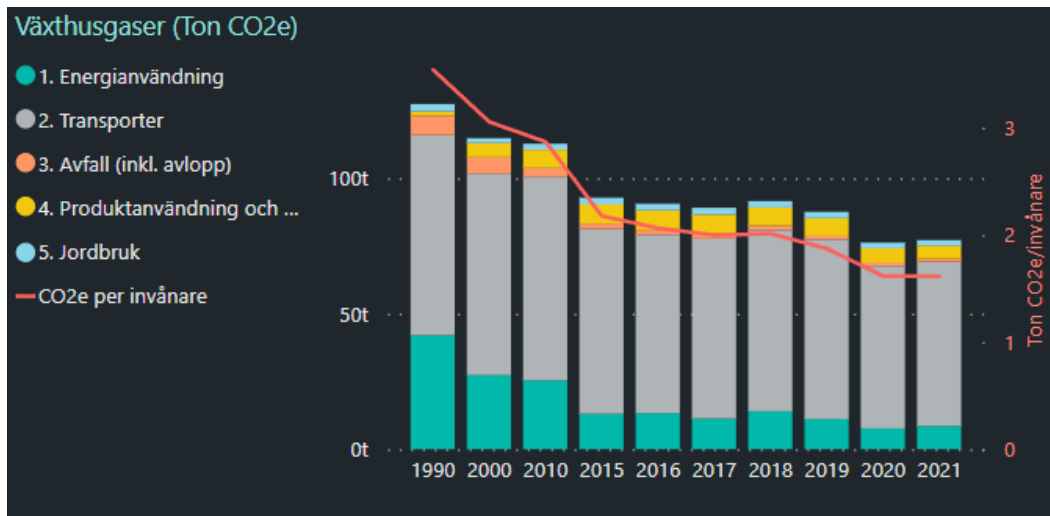
Sveriges har ett nationellt klimatmål att nå netto-noll utsläpp av växthusgaser till 2045. Genom att ta itu med utsläpp av växthusgaser på lokal nivå bidrar Upplands Väsby kommun till det nationella målet, samtidigt som Väsby har ett eget mål om netto-noll utsläpp till 2040. Denna inriktning är väsentlig för att säkerställa en hållbar och livskraftig miljö för medborgare och samhället som helhet.

STYRDOKUMENT

Mål och åtgärder kopplade till klimatförändringar:

– Klimat- och energistrategi för Upplands Väsby kommun 2022-2025

– Miljö- och klimatpolicy för Upplands Väsby kommun

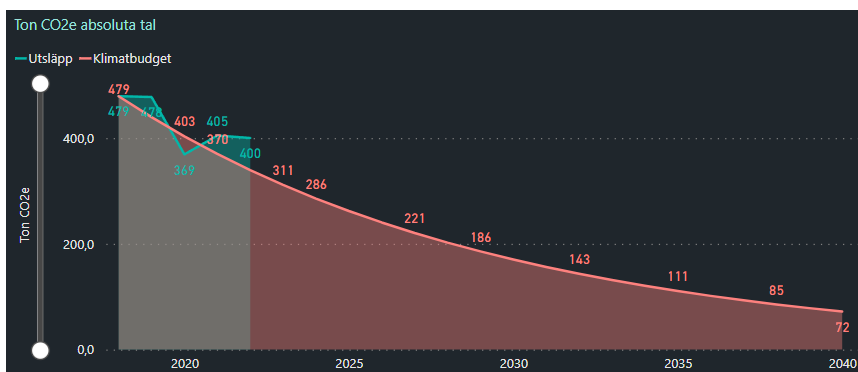

Figur 3. Utveckling av växthusgasutsläpp inom Upplands Väsby kommuns geografiska yta från år 1990 fram till 2021.

De territoriella växthusgasutsläppen inom kommunens geografiska yta har minskat sedan år 1990 med omkring 39 procent. Enskilda industriverksamheter kan dock leda till höga utsläpp lokalt, liksom vägtrafik på stamvägnätet eller en stor andel jordbruk. Den största utsläppskällan inom kommunen under mätperioden är transporter följt av jordbruk samt produktanvändning.

1.1 Klimatbudget

Upplands Väsby kommun har fastställt ett övergripande mål om att inte ha några nettoutsläpp till atmosfären av växthusgaser år 2040. För att konkretisera och arbeta strategiskt mot målet har kommunen under 2023 tagit fram en klimatbudget för den kommunala organisationen. En klimatbudget är användbar som en strukturerad ram för att hantera och minska kommunens klimatpåverkan. Klimatbudgeten kommer att fungera som underlag för att bestämma och implementera åtgärder för att nå kommunens klimatmål.

Figur 4. Upplands Väsby kommuns klimatbudget för den kommunala organisationen.

I samarbete med företaget Sustainable Advantage tog kommunen fram klimatbudgeten, med basår 2018 och omfattningen Scope 1 och 2-utsläpp. Analysen av klimatbudgeten visar att kommunorganisationen höll sig inom budgetramen under 2020, vilket eventuellt kan ha påverkats av effekterna av den pågående coronapandemin. Under 2021 ökade dock utsläppen igen, och år 2022 släppte kommunen sammanlagt ut 400 ton CO₂, vilket överskred budgeten med cirka 60 ton.

Tabell 1. Kommunorganisationens totala CO₂e budget fram till år 2040 och minskning av utsläpp mellan 2018-2022.

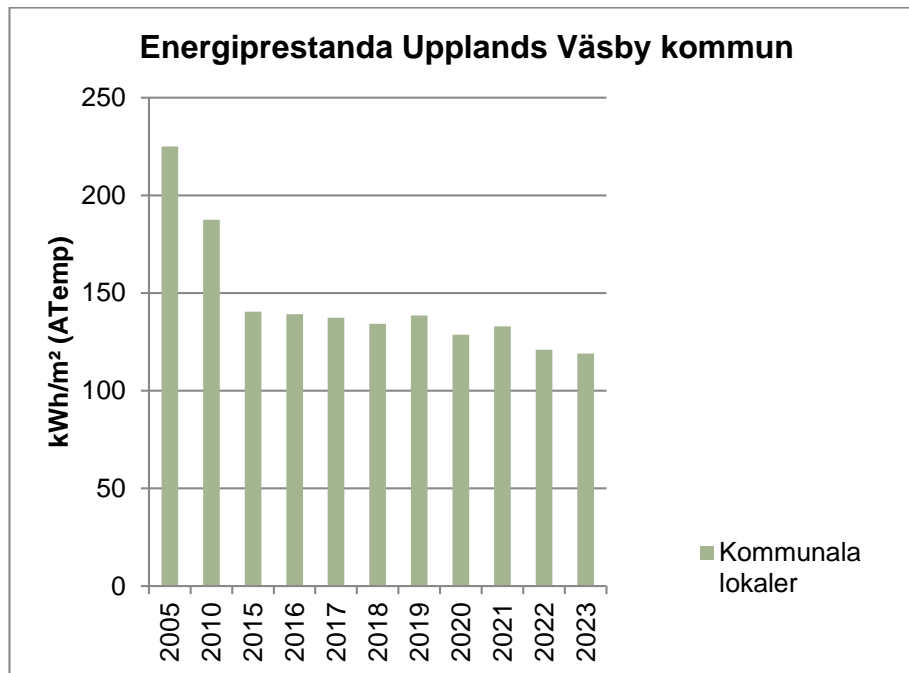
Klimatbudget från 2018 till 2040 (Ton CO ₂ e)	Procentuell minskning av utsläpp 2018-2022
5 000	16 %

Fram till år 2040 har kommunorganisationen ett utsläppsutrymme om totalt ca 5 000 ton CO₂e, med start från 2018. Mellan åren 2018-2022 har den kommunala organisationen minskat utsläppen med totalt 16 procent.

1.2 Elanvändning och elproduktion

Sedan 2005 har kommunen arbetat systematiskt med energieffektiviseringar. Arbete minskar kostnader för el och fjärrvärme samt behovet av energiproduktion från icke-förnybara källor. Genom att minska användningen av fossila bränslen minskar också utsläppen av växthusgaser.

Figur 5. Utveckling av kommunens energiprestanda från år 2005 till år 2023.

De specifika åtgärder som Upplands Väsby kommun har genomfört under 2023, såsom installation av värmepumpar, solceller och övergång från direktverkande el till fjärrvärme och bergvärme, är exempel på hur kommunen aktivt arbetar för att minska sin klimatpåverkan. Värmepumpar och solceller möjliggör produktion av energi från förnybara källor, medan övergången från direktverkande el till fjärrvärme och bergvärme minskar behovet av fossila bränslen för uppvärmning.

Bland annat har dessa åtgärder genomförts 2023:

- Driftoptimeringar har genomförts på nästan samtliga fastigheter, vilket har resulterat i en minskad energiförbrukning och därmed skapat mer energieffektiva fastigheter.
- Under 2023 har kommunen bytt 383 armaturer till LED och gjort en total energibesparing på ca 65,5 MWh.
- Inom ramen för planerat underhåll har kommunen bytt ut gamla energislukande komponenter mot nya modernare motsvarigheter som är betydligt mindre energikrävande.
- Installation av solceller på Väsbyskolan producerar 11 procent av fastighetens elanvändning.
- Installation av solceller på Brofästet täcker elbilsladdningen på fastigheten med 90 procent.
- Kommunen har fortsatt digitaliseringen inom ramen för energieffektiviseringar, vilket har bidragit till ökad kontroll och optimering av energianvändningen.

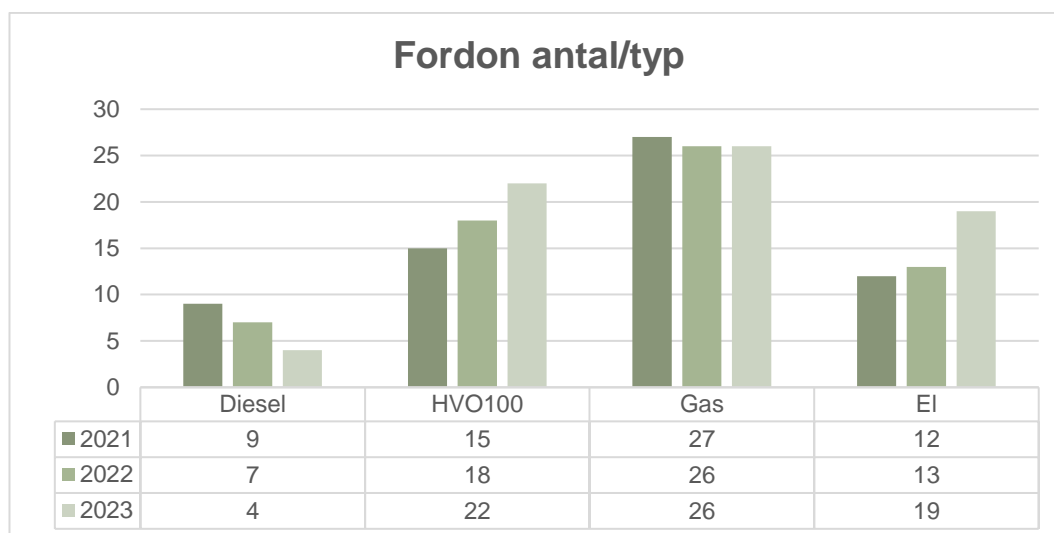
Utöver dessa åtgärder har även fastigheter med direktverkande el som uppvärmningssystem kartlagts och konvertering kommer att genomföras kontinuerligt. För Vilundaparken och ishallen har en energiutredning genomförts under året. Värmesystemet på förskolan Halsbandet har konverterats från direktverkande el till fjärrvärme, medan värmesystemet på Sandavillan har konverterats från direktverkande el till bergvärme.

Vidare har en solcellsutredning genomförts under 2023 med syfte att utreda potentiellt samarbete mellan kommunorganisationen och det kommunägda bolaget AB Väsbyhem.

1.3 Fordon i kommunorganisationen

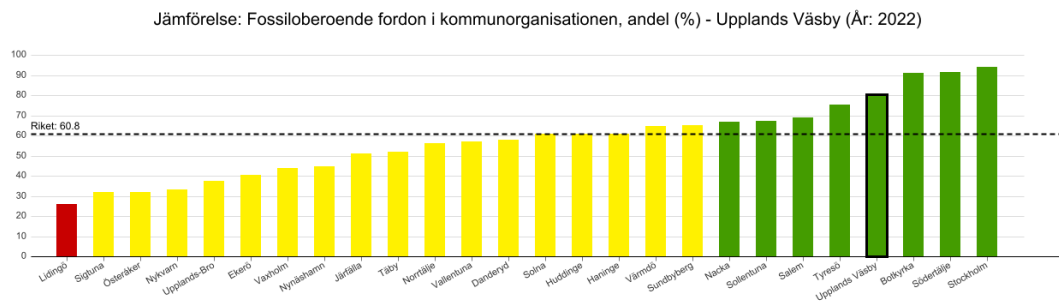
Kommunen arbetar med att ställa om fordonsflottan till fordon som drivs av förnybara drivmedel och el. Transporter utgör den näst största utsläppskällan inom kommunorganisationen, och en omställning till förnybara alternativ är väsentlig för att minska beroendet av fossila bränslen.

Utvecklingen under 2023 visar att kommunen gör framsteg mot sitt mål om en fossiloberoende fordonsflotta till 2030. Genom att investera i fordon som drivs av förnybara drivmedel och el, såsom elbilar, hybridfordon eller fordon som drivs av biogas eller etanol, kan kommunen minska sina koldioxidutsläpp betydligt och samtidigt främja en hållbar utveckling.

Figur 6. Fördelning mellan fordonstyper i kommunorganisationen.

Jämfört med andra kommuner i länet så ligger Upplands Väsby bra till när det gäller kommunorganisationen och med marginal över riksgenomsnittet för området.

Figur 7. Fossiloberoende fordon i kommunorganisationen, andel (%) i jämförelse med övriga kommuner i länet.

1.4 Energi- och klimatrådgivning

Under 2023 erbjuds kostnadsfri energi- och klimatrådgivning för medborgare, föreningar och företag i Väsby. Rådgivningen fokuserade på att hjälpa medborgare att minska sina energikostnader, optimera sin energianvändning och att vara stöd inför installation av solceller.

Sammanlagt genomfördes 176 rådgivningssessioner av energi- och klimatrådgivningen i Väsby under året. Av dessa rådgivningar var 126 riktade mot privathushåll, sju mot företag och 43 mot föreningar och organisationer. Dessutom fick fyra skolklasser möjligheten att besöka Tekniska museet där de fick lära sig mer om energi och klimat.

2.0 Föroreningar

Upplands Väsby kommun arbetar aktivt med att förebygga, motverka och sanera föroreningar inom kommunen. Utöver detta är kommunen också engagerad i externa samarbetsorgan såsom Östra Sveriges Luftvårdsförbund (ÖSLVF) och bullernätverket i Stockholms län.

2.1 PCB-förorening i kommunen

2013 upptäcktes en PCB-förorening i samband med en regional studie om miljöstörande ämnen i fisk. Efter omfattande undersökningar fastställdes källan till föroreningen vara kvarteret Messingen. Som svar på detta initierade kommunen ett projekt med målet att identifiera den ansvariga verksamhetsutövaren och att utreda åtgärder för att stoppa vidareläckage samt sanera PCB-föroreningen i mark, sediment och vatten.

Peab genomförde en sanering av 5 ton PCB från marken vid Messingen. Dock lämnades 100 kg PCB på grund av tekniska skäl. I Oxundasjön finns det 5 ton PCB i sedimenten. Sjön är en sekundär spridningskälla från Messingen.

Sedan 2016 har IVL Svenska miljöinstitutet på uppdrag av kommunen genomfört provtagningar av ytvatten. Från och med 2023 sker provtagningar i ytvatten två gånger per år och fisk en gång per år. Provtagningarna visar att:

- I Väsbyån är halterna låga uppströms tätorten men nedströms är halterna något högre vilket indikerar att det alltså sker ett visst läckage från området.
- Högre halt PCB rinner ut ur Oxundasjön än in i sjön, vilket indikerar att PCB sprids från sediment i Oxundasjön.
- Det finns en statistiskt säkerställd tendens till sjunkande koncentrationer över tid av PCB i tillflödet Väsbyån till Oxundasjön men däremot inte i utflödet Marängsån.

Ett kontinuerligt uppföljningsarbete pågår angående PCB-föroreningen i Upplands Väsby, detta arbete kommer att fortsätta i olika former de kommande åren.

Länsstyrelsen Stockholm tar varje år fram en prioriteringslista över förorenade områden i Stockholms län. Prioriteringslistan baseras bland annat på

STYRDOKUMENT

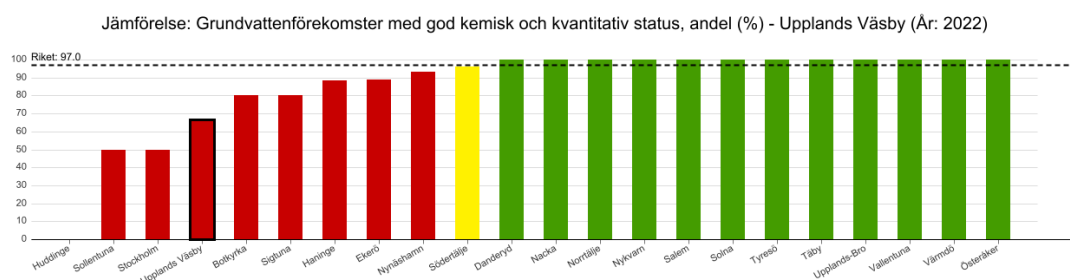
Mål och åtgärder kopplade till föroreningar:

- Utvecklingsplan för ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun
- Översiktsplan för Upplands Väsby kommun
- Trafik- och mobilitetsstrategi för Upplands Väsby kommun

föroreningarnas farlighet, halter och utbredning, klimatförändringar, miljö kvalitetsnormer, människors hälsa, riksintressen, naturskydd och platsens spridningsförutsättningar. Prioriteringslistan visar de områden som bedöms ha störst behov av någon typ av insats exempelvis undersökning, sanering eller skyddsåtgärd. PCB-föroreningen i Väsby ligger på plats två i prioriteringslistan år 2023.

2.2 Grundvatten

Grundvattenförekomster som sträcker sig över flera kommuner eller län tas med i beräkningen för varje enskild kommun eller län den påverkar. Klassificeringen görs successivt över flera år, och i Kolada uppdateras det preliminära resultatet för varje år under den fleråriga cykeln. När cykeln avslutas uppdateras databasen med det slutgiltiga resultatet och inkluderar de senaste fem årens data. Upplands Väsby har fått en klassificering på 66,7 procent, vilket är lägre än både riksgenomsnittet och övriga kommuner i länet.

Figur 8. Grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status, jämförelse med övriga kommuner i länet.

Ett lågt värde kan vara en indikator på potentiella problem eller utmaningar som behöver hanteras inom området för grundvattenhantering. Det kan bland annat innebära att det finns föroreningar eller andra miljöproblem som påverkar grundvattenkvaliteten.

Norrvatten tar kontinuerligt prover och det har även gjorts en del grundvattenprovtagning i detaljplaneprojekt, exempelvis vid Vilundaparken. Miljöenheten har bedrivit tillsyn och ställt krav om dagvattenåtgärder inom vattenskyddsområdet. Under 2023 påbörjades ett projekt med fokus på PFAS där målet är att lokalisera källorna och få till åtgärder.

3.0 Vatten och marina resurser

I Upplands Väsby finns ett rikt vattensystem bestående av Mälaren samt fem sjöar vilka delvis eller helt ligger inom kommunens gränser. Mälaren är en viktig dricksvattentäkt och spelar en central roll för vattenförsörjningen i regionen.

Grundvattnet i Upplands Väsby är av särskilt intresse, synnerligen vid Hammarby där det fungerar som reservvattentäkt ifall Mälarens vatten skulle bli otjänligt för dricksvattenproduktion. Upplands Väsby får sitt dricksvatten huvudsakligen från ytvatten via Mälaren, och 98 procent av invånarna är anslutna till det kommunala dricksvattennätet. För att säkerställa vattenförsörjningen i händelse av en krissituation används grundvattenförekomsten Stockholmsåsen-Upplands Väsby som en reservvattentäkt. Den kan förse invånarna med vatten under några dagar.

3.1 Vattenbalans

Upplands Väsby kommun hade som mål 2023 att den totala vattenförbrukningen i kommunen ska uppnå max 3 200 000m³ vilket även kommer att gälla 2024.

Under 2023 uppgick den köpta vattenmängden från Norrvatten till 3 782 494 m³, medan mängden sålt vatten till brukare var 3 098 371 m³. Resultatet av vattenbalansen för köpt och sålt vatten under detta år var en avvikelse på 684 123 m³, vilket är en ökning från året innan.

Tabell 2. Köpt och såld mängd vatten under 2023 och differensen mellan.

Köpt vatten (m ³)	Sålt vatten (m ³)	Differens köpt/såld mängd vatten (m ³)
3 782 494	3 098 371	684 123

Det ökade svinnet beror på olika faktorer inklusive egna läckor på distributionsnätet, vattenläckor hos storbrukare och en längre tids läcka inom en exploatering på Peab-tomten. Ytterligare orsaker till det ökade svinnet inkluderade spolningar vid entreprenader som inte lämnats in för avläsningar fram till årets slut, ej uppmätta brandposttappningar och ökade läckage från privata fastighetsägares

STYRDOKUMENT

Mål och åtgärder kopplade till vatten och marina resurser:

- Utvecklingsplan för ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun
- Lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljön i Upplands Väsby kommun
  - Vattenplan Upplands Väsby
- Upplands Väsby kommuns dagvattenpolicy

egendomar. VA-verksamhetens egna vattenuttag i pumpstationer inkluderades också i differensen.

3.2 Bräddningar, dricksvattensvinn och regnmätning

I jämförelse med 2022 var det under 2023 fler spillvattenbräddningar från pumpstationer samt ökat dricksvattensvinn på vattennätet. Två bräddningar beror på avloppsstopp i spillvattenledning som lett till uppdämning ur brunn. Två bräddningar kom från en och samma pumpstation. Pumpstationen har idag ett högt flöde av tillskottsvatten som gör att den är hårt belastad vid regn. Under 2023 har det även uppkommit problem med främmande föremål i sumpen som gjort att pumparna inte kunnat arbeta. Detta har resulterat i två bräddningar till intilliggande dagvattenanläggning.

Under sommaren 2023 utfördes egna mätningar med tio portabla regnmätare. Dessa mätningar användes för att kalibrera dagvattenmodellerna under slutet av året. Dessutom planeras inspektion av det befintliga ledningsnätet, som kommer att kompletteras med kapacitetsberäkningar med hjälp av modellen.

3.3 Skyfallskartering

Stora nederbördsmängder kan orsaka översvämningar som i sin tur kan orsaka stora skador på bebyggelse, infrastruktur och i vissa fall även innebära en risk för liv och hälsa. Översvämningar kan medföra ytterligare olägenheter som erosion, en ökad risk för ras och skred, förorenings-spridning från förorenade områden och bebyggelse samt negativ påverkan för framkomlighet för tåg och fordon. I ett förändrat klimat kommer kraftig nederbörd bli vanligare i Sverige enligt rapporter från SMHI och FN:s klimatpanel IPCC.

Skyfallskarteringen över kommunen blev färdigställd 2023. Skyfallskarteringen visar effekterna av ett 100-årsregn samt ett extremare regn, en så kallad beräknad värsta situation. Resultatet från skyfallskarteringen kommer att användas i arbetet med fysisk planering, till exempel vid detaljplanering och bygglovsärenden. Detta för att undvika att skapa ny översvämningssituation i samband med ny bebyggelse. Skyfallskarteringen har också använts för att ta fram förslag på skyfallsåtgärder för att skydda samhällsviktiga verksamheter. För dessa åtgärder har en kostnads- och nyttoanalys genomförts.

3.4 Projekt med syfte att minska varmvattenförbrukningen

Under 2023 har det kommunägda bolaget Väsbyhem, tillsammans med Laholmshem och Vitec, deltagit i ett Vinnova-projekt vars syfte låg i att minska hyresgästernas energianvändning.

I Upplands Väsby var fokus på att minska varmvattenförbrukningen. Under fyra månader fick 400 slumpmässigt utvalda hyresgäster dels ett nytt utseende i sin boendeplattform för att de skulle kunna se hur deras egen varmvattenförbrukning ställde sig gentemot liknande hushålls förbrukning. Insatsen gjorde att lågförbrukare minskade sin förbrukning med hela 46 procent, med en genomsnittlig minskning på nio procent.

På Vitec-dagarna delades priset Vitec Awards ut för positiva hållbarhetsarbeten och 2023 vann Väsbyhem priset tillsammans med Laholmshem.

”Vi är väldigt glada över äran att vinna priset som årets hållbarhetsinspiratör, men framför allt över det fina resultat som projektet har fått. Deltagandet har gett oss nya arbetsmetoder för hållbarhetsutmaningar och lagt grunden för fina samarbeten mellan oss, mjukvaruexperterna på Vitec och beteendexperterna på Nordic Behaviour Group” säger Azarina Bäckström, hållbarhetssamordnare på Väsbyhem.

Projektet visar att beteendefokuserat arbete kan ge stora effekter på centrala utfall utan merkostnader.

4.0 Biologisk mångfald och ekosystem

Biologisk mångfald är en grundförutsättning för att ekosystemen ska fungera och fortsatt kunna leverera de ekosystemtjänster som samhället är beroende av, såsom rent vatten och luft, lagring av kol, pollinering av grödor och rekreation. Biologisk mångfald är vidare en understödande tjänst som är en förutsättning för många andra ekosystemtjänster. Genomförandet av de globala hållbarhetsmålen upprätthålls nationellt genom bland annat Sveriges miljömål, innehållande 16 stycken miljö kvalitetsmål för ”Ett rikt växt- och djurliv”, ”Levande skogar”, ”Myllrande våtmarker”, med flera.

Upplands Väsby kommun har ett ansvar, likt alla andra kommuner, att efterfölja målen. Arbetet med målen återspeglas bland annat i åtgärdsplanen för ekosystemtjänster, den kommunövergripande naturvärdesinventeringen och den kommunala naturvårdsplanen.

4.1 Ansvarsarter och ansvarsnaturtyper

En viktig pusselbit i arbetet med biologisk mångfald är att ha kunskap om kommunens värdefulla natur och arter. Detta för att kunna göra bedömningar, prioriteringar och avvägningar i kommunens arbete. Under 2023 har kontoret för samhällsbyggnad tagit fram ett kunskapsunderlag för ansvarsarter- och naturtyper för Upplands Väsby kommun. Begreppet ansvarsart och ansvarsnaturtyp är en art eller naturtyp som är hotad och/eller värdefull, och som Upplands Väsby kommun har ett särskilt ansvar för. Detta eftersom den har en betydande andel av sin population eller sitt utbredningsområde i kommunen.

Ansvarsarter i Upplands Väsby kommun:

- Asp (Fisk)
- Backsippa

STYRDOKUMENT

Mål och åtgärder kopplade till biologisk mångfald och ekosystem:

- Utvecklingsplan för ekosystemtjänster i Upplands Väsby kommun
- Ordningsföreskrifter för allmänheten i naturreservatet Norra Törnskogen

- Bredbandad ekbarkbock
- En barkbagge
- Reliktbock
- Ryl 51

Ansvarsnaturtyper i Upplands Väsby kommun:

- Barrdominerad gammelskog
- Fuktängar
- Sandbarrskog
- Torra gräsmarker
- Ädellövsmiljöer

4.2 Restaurering av våtmarker

Våtmarker bidrar med många ekosystemtjänster. Bland annat kan de fungera som näringsfällor och kolsänkor, bidra till grundvattenbildning och ge mer stabila flöden i vattendragen. Vissa fungerar som barnkammare för fisk och livsmiljö för mängder av fåglar och trollsländor. De är dessutom ofta attraktiva naturmiljöer att besöka.

Under december 2023 påbörjades arbetet med att anlägga nya våtmarksdammar i Sättra gårds naturreservat och vid Eds kyrka i Upplands Väsby kommun.

Våtmarkerna ska rena vatten som kommer från jordbruksmarkerna och rinner ut i Mälaren och Edssjön från kväve och fosfor. Det förbättrar vattenkvaliteten i sjöarna och minskar risken för övergödning. Våtmarkerna bidrar också till biologisk mångfald och skapar en bra miljö för fåglar, grodor och insekter.

Vidare har Upplands Väsby kommun och Väsby Golf tillsammans anlagt en våtmark för att hushålla med vattnet. Projektet finansieras till 90 procent med statliga bidrag som fördelas via länsstyrelsen. Kommunen har hjälpt Väsby Golf att söka det statliga stödet och bidragit till att gestalta våtmarken. Golfklubben leder anläggningsdelen av projektet och våtmarken kommer till största del att ligga på golfklubbens mark.

4.3 Hela Väsby blommar

Hela Väsby Blommar är en del av det nationella samarbetet Hela Sverige blommar. Målet för Väsby och kampanjen i stort är att gynna pollinerande insekter som bin och fjärilar och den biologiska mångfalden i landet. I Väsby finns gott om trädgårdar, parker och naturområden men det behövs fler blommande växter för att ekosystemet ska må bra. Genom att så in fler blommor gynnas viktiga pollinerande insekter som fjärilar och bin.

I början av maj 2023 fick Väsbybor som var intresserade av att så en blomsteräng på sin tomt ta med sig en liten behållare eller påse och fylla den med frön i kommunreceptionen. Varje besökare fick 20 gram som räcker till att så cirka tio kvadratmeter äng.

”Vi vill få hela Väsby att blomma och gynna vilda pollinatörer som bin och fjärilar. Vi har visserligen gott om natur i Väsby men det behövs fler blommande växter som gynnar hela ekosystemet. Då skapar vi också förutsättningar för bin och fjärilar som det tyvärr i dag råder brist på”, säger naturförvaltare Henrik de Jossineau.

4.4 Naturvård i Väsby

Kommunen har under 2023 fortsatt arbetet med att vårda och utveckla viktiga naturmiljöer för ek vid följande platser:

- Ekeby
- Nibble
- Smedby
- Sydöstra Fysingen
- Sättra

Dessa ligger inom de regionalt utpekade värdetrakterna som berör Upplands Väsby. Kommunen har fått statligt stöd från länsstyrelsen till att finansiera en del av insatserna. Idag är flera ekmiljöer igenvuxna med gran, asp, björk och lönn. För att bevara ekarna samt utveckla nya ekar till nästkommande generationer behöver flera ekar friställas så att de får mer ljus och plats. Insatsen riktar främst in sig på att ge de unga och vuxna ekarna goda förutsättningar för att utvecklas till äldre ekar och stärka förbindelsen mellan ekmiljöer inom värdetrakterna.

Under hösten har kommunen även genomfört en rad olika naturvårdsinsatser i Apoteksskogen. Syftet med åtgärden är att öka säkerheten, trygghetskänslan samt gynna natur- och kulturvärdena i skogen. Riskträd mot tomter och stigar har tagits ned, inte minst de många granar som dödats av granbarkborre. Kommunen har också friställt och gett mer ljus till de miljöer med många grova gamla tallar som finns här. I övrigt har kommunen röjt områden med yngre skog för att ge mer ljus och plats till träden som sparats för att de ska kunna växa sig stora. Kommunen har

lämnat blommande och bärande buskar samt ersättningsträd som mindre ekar och tall samt stockar och ris i faunadepåer.

5.0 Resursanvändning och cirkulär ekonomi

Kommunen har aktivt engagerat sig i en ambitiös strävan mot hållbar resursanvändning och cirkulär ekonomi. Arbetet grundar sig på målsättningarna fastställda i avfallsplanen för 2021-2032. Denna plan utgör en viktig grundpelare för kommunens åtagande att effektivt hantera och minska avfall, samtidigt som den skapar möjligheter för övergången från linjära system till mer hållbara och cirkulära processer.

5.1 Avfallsplan 2021-2032

Avfallsplanen berör allt avfall som uppkommer i kommunen och sätter mål för avfallshanteringen för 2032. Det här innebär att alla på något vis berörs av avfallsplanen och dess mål. Utöver mål till 2032 finns det även mål för hur långt arbetet ska ha kommit vart tredje år fram till dess. Arbetet bedrivs både lokalt och gemensamt inom det så kallade SÖRAB-samarbetet.

Inom ramen för arbetet med avfallsplanen har exempelvis följande genomförts 2023:

STYRDOKUMENT

Mål och åtgärder kopplade till resursanvändning och cirkulär ekonomi:

- Klimat- och energistrategin
- Strategisk lokalförsörjningsplan 2023-2032 med utblick mot 2040
- Policy för upphandling
- Avfallsplan 2021-2023

- Framtagande av avfallshandbok med krav, råd och anvisningar för transport, förvaring och hantering av avfall.
- Framtagande av rutiner för att möjliggöra inkludering av återbruk och återvinning i upphandlingar.
- Förstudie Återbruksverksamhet i Upplands Väsby kommun.
- Utveckling av rutiner och interna samarbeten för att tydliggöra avfallshanteringens roll inom samhällsbyggnadsprojekt.
- Planering och implementering av drift för återvinningsstationer.
- Påbörjad mätning av matsvinn på skolor och förskolor.

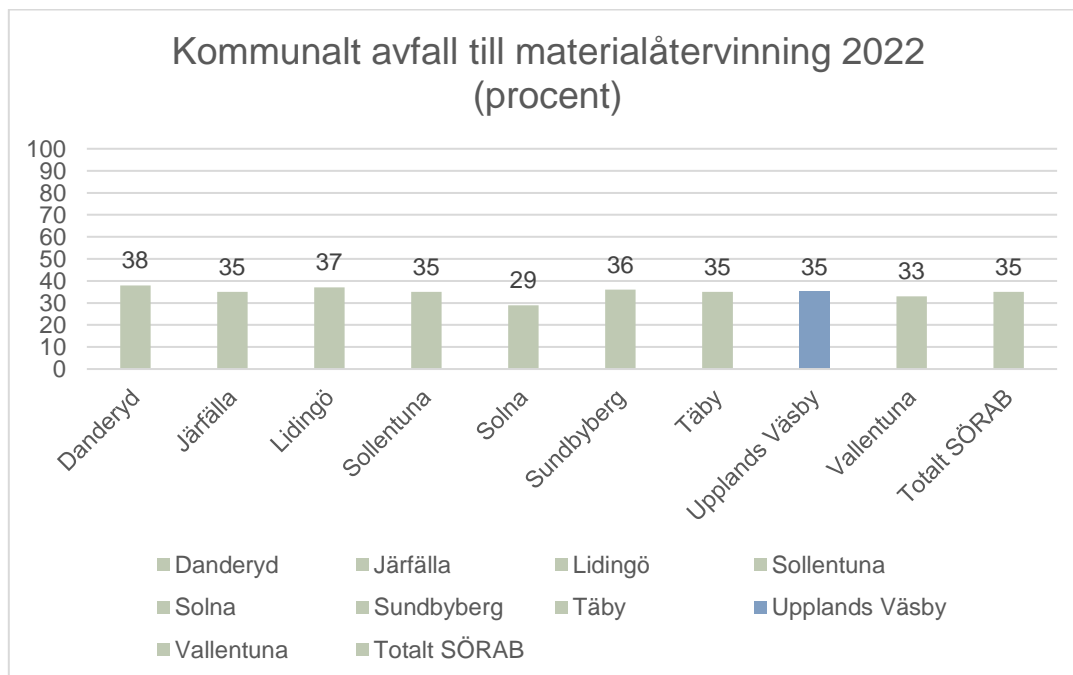

5.1.1 Cirkulära materialflöden

I Avfallsplanen 2021-2032 framträder mål som syftar till att främja cirkulära materialflöden och minska avfallets negativa påverkan på miljön. Ett centralt fokus ligger på att använda det avfall som trots förebyggande åtgärder uppstår som en resurs, vilket innebär att det ska cirkulera så länge som möjligt i ett kretslopp.

Ett av de specificerade målen är att främja "Återvinning och återanvändning av det kommunala avfallet". Materialåtervinning innebär att avfallsmaterial upparbetas till produkter, material eller ämnen samt biologisk behandling av exempelvis matavfall och trädgårdsavfall. Vid återanvändning samlas produkter och material in och kan användas igen vilket på så sätt förlänger materialets livslängd. Både materialåtervinning och återanvändning är centrala åtgärder för att minska behovet av förbränning och deponering av avfall.

Under år 2022 uppgick genomsnittet för SÖRABs kommuner när det gäller andelen av det totala avfallet som går till materialåtervinning till 35 procent, vilket markerar en ökning jämfört med föregående år. Bland dessa kommuner utmärker sig Danderyd med den högsta andelen, följt av Lidingö. En särskilt betydande ökning noterades i Upplands Väsby, där materialåtervinningen steg med sju procentenheter från 2021 till 2022.

Figur 9. Kommunalt avfall till materialåtervinning år 2022 (%). Jämförelse med övriga SÖRAB-kommuner.

5.2 Fritidsbanken och biblioteket

Fritidsbanken är ett ideellt initiativ och drivs utan kommersiella intressen. Genom att ta tillvara och låna ut allt ifrån fotbollar och skateboards till skidor och ishockeyskydd främjar Fritidsbanken ökad spontanidrott, hälsa och välbefinnande. Fritidsbanken bidrar också till ett mer hållbart samhälle genom att satsa på återbruk. Att låna, laga och återanvända inspirerar till en mer medveten konsumtion.

Fritidsbanken tar emot begagnad utrustning som sedan lånas ut, helt gratis och upp till 14 dagar innan utrustningen lämnas tillbaka. Under 2023 lånade Fritidsbanken i Upplands Väsby ut totalt 10 242 olika fritidsprylar.

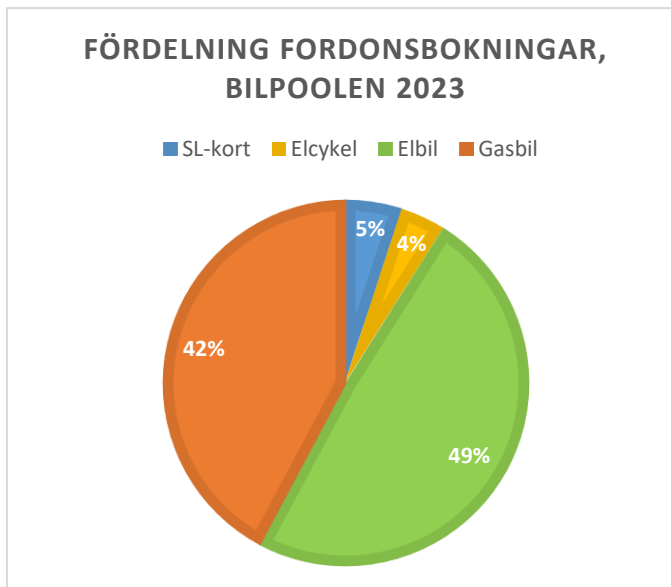
Under 2023 har biblioteket i Upplands Väsby visat engagemang för miljö och ekologisk hållbarhet genom att arrangera en mängd olika aktiviteter. Bland dessa ingick författarträffar, utställningar och olika pyssel- och prylbyardagar. Genom att erbjuda ett variationsrikt utbud av evenemang ville biblioteket inte bara underhålla utan även inspirera och informera invånarna om vikten av att leva mer hållbart och miljömedvetet.

5.3 Bilpoolen

Kommunens bilpool erbjuder alla medarbetare möjlighet att boka fordon för tjänsteresor, inklusive bilar, cyklar och SL-kort. Syftet med bilpoolen är att minska

användningen av egna bilar i tjänsten. I bilpoolen finns fyra elbilar, tre gasbilar, två elcyklar och tre SL-kort tillgängliga för användning.

Under 2023 köpte bilpoolen in elcyklar för att möta den ökade efterfrågan från medarbetare. Främst har bilarna bokats under året, med en något större efterfrågan på elbilar. Trots detta finns det fortfarande utmaningar kvar att öka användningen av elbilar och att ersätta gasbilarna.

Figur 10. Fördelning mellan olika fordon som bokats via Bilpoolen år 2023.

5.4 Grön IT

Under ett antal år har kommunen haft ett avtal med Advania för att licensiera datorer och för att köpa in annan IT-utrustning såsom skärmar och möss. En aspekt med att samarbeta med Advania är deras hantering av produkterna efter användning. Advania tar tillbaka produkterna för att antingen renovera dem för att sälja vidare till andra organisationer eller för att lämna dem till materialåtervinning. Denna praxis bidrar till en mer hållbar hantering av IT-utrustningen och minskar dess negativa påverkan på miljön.

Tabell 3. Antal IT-produkter skickade till Advania som återställts år 2023.

IT-produkter skickade till Advania som återställts 2023		
Datorer	Mobiltelefoner	Ipads
73 st	68 st	39 st

Tabell 4. Antal IT-produkter skickade till Advania som gått till materialåtervinning år 2023.

IT-produkter skickade till Advania som gått till materialåtervinning 2023		
Datorer	Mobiltelefoner	Ipads
0 st	10 st	47 st

Under 2023 skickades totalt 180 datorer, telefoner och Ipads som kunde återställas till Advania. Vidare skickades totalt 57 telefoner och Ipads som gick till materialåtervinning, då dessa produkter inte kunde återställas för att användas igen.

5.5 Events och initiativ

Under året 2023 har kommunen tillsammans med andra aktörer arrangerad events med syfte att öka kunskapen och intresset för miljö och cirkularitet. Bland annat har dessa åtgärder och insatser gjorts under året:

- Ett nära samarbete med Biblioteket och Naturskyddsföreningen resulterade i en framgångsrik klädbytardag den 22 april. Dessutom arrangerades återbrukspyssel för lediga barn under sportlovet, där kommunen aktivt involverade och utbildade unga medborgare i vikten av att minska avfallsmängderna.
- För att underlätta för invånarna att praktisera effektiv källsortering och återvinning har kommunen tagit fram en omfattande sorteringsguide med 101 frågor och svar. Denna vägledning har översatts till tre olika språk för att säkerställa att den når och stödjer en bred målgrupp.
- Genom teaterföreläsningar med fokus på återbruk, riktade mot förskolor och skolor, har kommunen även strävat efter att inspirera de yngre generationerna att engagera sig i hållbarhetsfrågor.
- Inför övertagandet av insamling av förpackningsavfall har kommunen ägnat särskild uppmärksamhet åt att framställa och kommunicera relevant information.
- Kommunen har producerat och distribuerat en hållbarhetskalender för år 2024 med fokus på avfallsminimering. Denna kalender fungerar som en informativ guide och påminnelse om vikten av att integrera hållbarhet i vardagen.

Genom dessa initiativ strävar kommunen efter att skapa en medvetenhet och en positiv förändring i hur vi hanterar och tänker kring avfall.

6.0 Grön finansiering

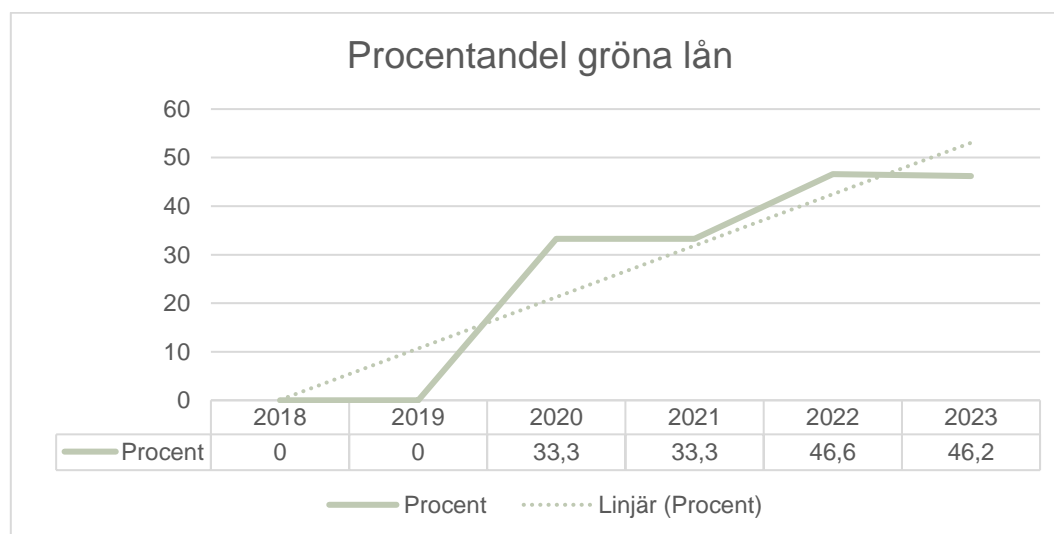
Under 2023 fattade Upplands Väsby kommun beslut om att öka investeringarna i klimatlösningar och hållbara initiativ. Dessa investeringar, som ska spridas ut över en treårsperiod, innefattar en mångfald av åtgärder, från tekniska till naturbaserade insatser.

I linje med sitt engagemang för hållbarhet har kommunen bibehållit andelen gröna lån på samma nivå som 2022, vilket vid årets slut utgjorde ca 46 procent av den totala låneportföljen. Exempelvis inkluderar dessa projekt nybyggnation av skolor och andra infrastrukturförbättringar. Under 2023 finansierades bland annat Virahallen och Smedgårdsskolan av gröna lån.

STYRDOKUMENT

Mål och åtgärder kopplade till grön finansiering:

- Finanspolicy för Upplands Väsby kommunkoncern
- Finansiella föreskrifter för Upplands Väsby kommunkoncern

Figur 11. Andel gröna lån tagna av kommunen mellan år 2018 till år 2023.

Vidare har Upplands Väsby kommun beslutat att använda den nya manualen för Miljöbyggnad vid alla nybyggnationer. Denna uppdaterade manual, som träder i kraft 2024, integrerar krav enligt EU:s taxonomi för att säkerställa att byggnader uppfyller höga miljö- och hållbarhetsstandarder.

6.1 Miljöstödet

Upplands Väsby kommun erbjuder föreningar möjligheten att ansöka om miljöstöd för att främja engagemang och aktiviteter relaterade till miljö- och klimatfrågor.

Syftet med miljöstödet är att stimulera och upprätthålla medborgarnas intresse för dessa viktiga frågor genom lokala initiativ. Endast registrerade ideella föreningar i Upplands Väsby är behöriga att ansöka om stödet.

Under 2023 fick en förening miljöstöd som gick till en framgångsrik skräpplockardag där medborgare deltog. Denna händelse är ett exempel på hur stödet kan användas för att främja praktiska åtgärder och öka medvetenheten kring miljöfrågor på lokal nivå.

Social hållbarhet

Kommunen har under 2023 påbörjat arbetet med att ta fram en plan för social hållbarhet för inriktningen framåt. Syftet är att beskriva och samordna långsiktiga insatser inom social hållbarhet i kommunen på samma sätt som för ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Planen kommer att bidra till kommunens arbete med att nå de nationella och globala målen i Agenda 2030.

I kartläggningen av Agenda 2030 för Upplands Väsby kommun gjordes en sammanställning av de mål som syftar till social hållbarhet. Fyra av de globala målen inom det sociala perspektivet har under 2023 kopplats till befintliga nämnd- och verksamhetsmål:

Mål 3 God hälsa och välbefinnande: Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Mål 4 God utbildning: Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

Mål 11 Hållbara städer och samhällen: Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen: Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Det sociala perspektivet rymmer flest antal globala mål, vilket bekräftar behovet av fler insatser i Upplands Väsby kommun för att nå de nationella målen. Utöver de fyra nämnda målen ovan är Upplands Väsby kommuns strävan för social hållbarhet även att stärka följande Agenda 2030-mål:

- Mål 1: Ingen fattigdom

- Mål 2: Ingen hunger
- Mål 5: Jämställdhet
- Mål 7: Hållbar energi för alla
- Mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Samtliga mål inom social hållbarhet återspeglar det breda kommunala uppdraget. Dessa har sammanfattats i fyra områden som representerar kommunens verksamheter:

- Boende och livsmiljö
- Demokrati och deltagande
- Utbildning och arbete
- Uppväxtvillkor och folkhälsa

Utöver det har kommunen ansvar som arbetsgivare för social hållbarhet.

Väsby växlar upp

Vid årsskiftet 2023/2024 avslutades det treåriga kommunövergripande projektet Väsby växlar upp med ett initialt fokus på individens självförsörjning, stärkt intern och extern samverkan, socialtjänstens stödtjänster och näringslivets tillväxt. Målgrupperna utgjordes av ungdomar utan gymnasieutbildning, kortutbildade utrikesfödda personer, personer som fick ekonomiskt bistånd och företag med 5-50 anställda. Under projektperioden förstärktes fokus på de centrala delarna av Väsby där stödet till etableringen av biblioteket i Sigma centrum var central. Nya insatser tillkom med fokus på hälsa, utrikesfödda kvinnor och livsmiljö, och projektet kom alltmer att förknippas med social hållbarhet. Projektet gav erfarenheter och en plattform för att bygga vidare på arbetet med social hållbarhet.

Segregation

Upplands Väsby är en av de kommuner i Sverige som har högst andel utrikesfödda. Med detta följer olika utmaningar med segregation som behöver adresseras av kommunen. Segregation handlar om att människor lever och verkar åtskilda från varandra. Det kan handla om uppdelning av individer utifrån socioekonomi, etnicitet eller demografi. Ofta är uppdelningen geografisk, det vill säga att olika grupper lever och verkar på olika platser med risk att inte mötas. Ett jämlikt samhälle där alla individer får möjlighet att utvecklas och nå sin fulla potential ger vinster både för individer och för samhället som helhet. Kommunen har en vilja och

ett ansvar att aktivt arbeta för att minska segregationen. För att minska och motverka segregation behöver arbetet vara sektorsövergripande och bygga på samordning och samverkan.

Kommunen följer ett index kallat Ojämlighetsindex som indikerar graden av segregation baserat på inkomstkventilerna (se nedan) och hur de är representerade i kommunens olika områden. Indexet löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Upplands Väsby hade år 2016 index 46,0 och år 2021 index 41,0. Trots flyktingvågen och ett stort mottagande har kommunen minskat graden av segregation enligt Ojämlighetsindex.

Inkomstkventil 1 omfattar de 20 procent i befolkningen som har lägst inkomst

Inkomstkventil 5 omfattar de 20 procent som har högst inkomst.

Kommunen följer även den socioekonomiska utvecklingen genom att dela in kommunens geografiska yta i olika områden och utifrån socioekonomiska index. Områdestyperna definieras av segregationsbarometern.

Det finns fem olika områdestyper:

- Områdestyp 1 - områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar

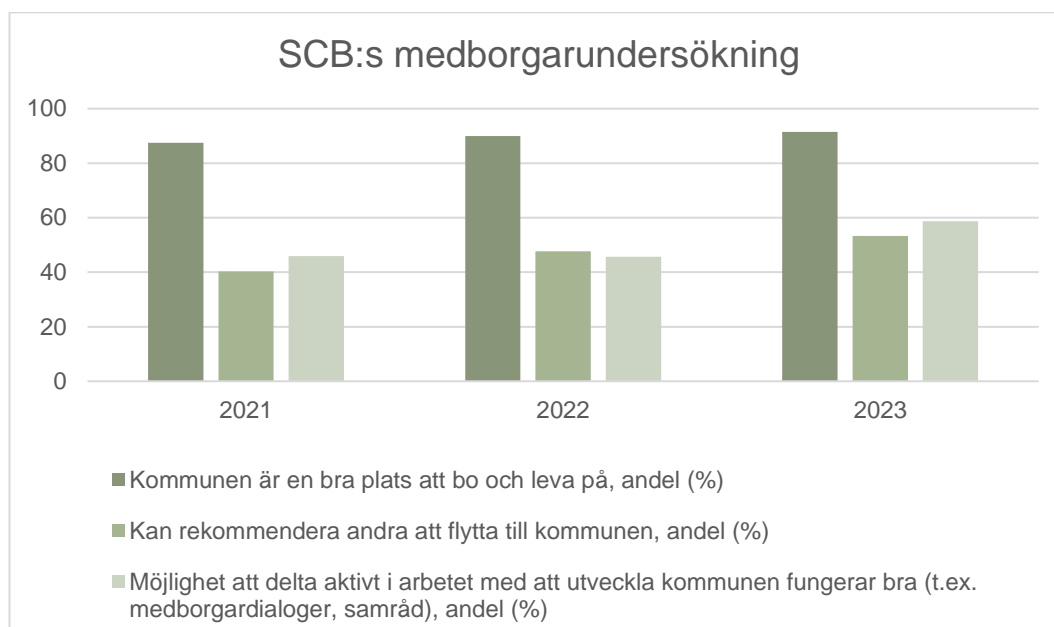
Under tidsperioden 2016–2021 har området Bollstanäs gått från områdestyp 5 till att bli områdestyp 4. Området Upplands Väsby centrum-Smedby norra har gått från områdestyp 2 till att vara områdestyp 3, vilket är ett steg i rätt riktning.

7.0 Boende och livsmiljö

Kommunen ökade med 874 personer under 2023 och passerade 50 000 invånare under juli månad. Förutom att det föds nya invånare i kommunen så väljer många att flytta till de nya bostadsområden som växer fram.

På frågan om medborgarnas möjlighet att delta aktivt i arbetet med att utveckla kommunen placerade sig Upplands Väsby på en andra plats bland alla Sveriges

kommuner. På frågorna gällande kommunen som en bra plats att bo och leva på samt om man kan rekommendera andra att flytta till Väsby hamnade kommunen strax under rikssnittet.

Figur 12. Resultat från SCB:s medborgarundersökning för Upplands Väsby kommun.

7.1 Trygghetsvandringar

Trygghetsvandringar innebär att personer går tillsammans längst en förutbestämd slinga och ser över vilka otrygga och trygga platser som finns inom ett område. Olika aktörer deltar, såsom boende i området, företrädare för lokala föreningar, bostadsföretag, kommunens tjänstemän och polis för att få en så bred bild som möjligt. Kommunen har representanter på plats på trygghetsvandringar som sker även utanför kommunens regi. Under år 2023 har Väsbyhem anordnat trygghetsvandringar i Sigma och Runby och kommunen anordnade en trygghetsvandring i Carlsund. En utmaning med trygghetsvandringar är uppföljningen. Exempelvis visade vandringen i Carlsund att flera observationer inte följts upp från en vandring 2022.

8.0 Demokrati och deltagande

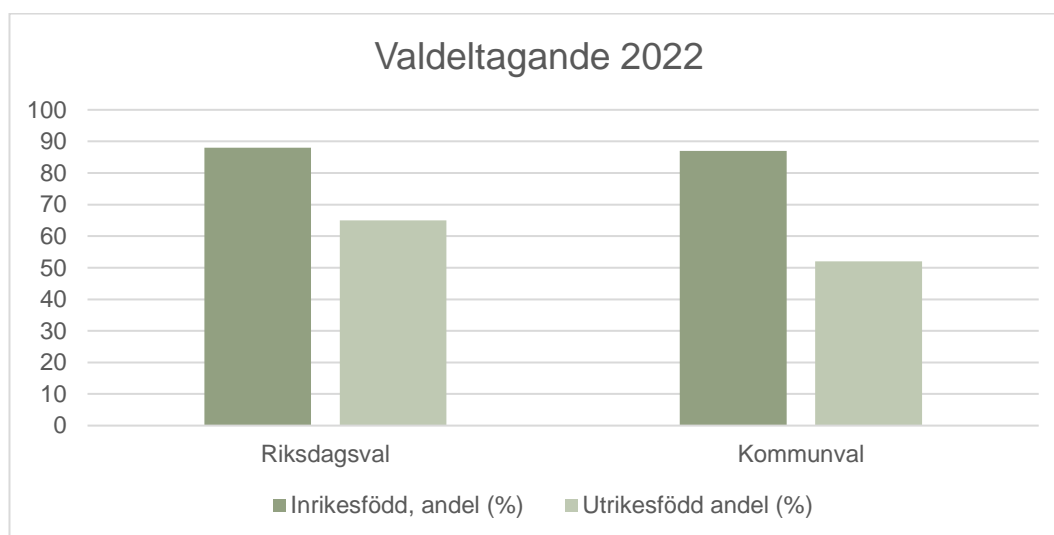
Demokratiska principer som yttrandefrihet, rättvisa val, skydd för mänskliga rättigheter och lika möjligheter är grundläggande för svenska styreskicket och samhällsliv. Dessutom främjas ett aktivt civilsamhälle och offentlig debatt där olika åsikter och perspektiv uppmuntras. Sverige har en lång tradition av politik som

betonar vikten av välfärd, jämlikhet och solidaritet, vilket är centrala principer för det svenska välfärdssystemet.

I SCB:s medborgarundersökning 2023 placerar sig Upplands Väsby på en andra plats i Sverige på frågan om medborgarnas möjlighet att delta aktivt i arbetet med att utveckla kommunen.

8.1 Val

En viktig del i att utöva sina demokratiska rättigheter handlar om att rösta i allmänna val. I senaste kommunfullmäktigevalet röstade 73 procent av de röstberättigade. Det är dock stor skillnad i inrikesfödda (87 procent) och utrikesföddas (52 procent) röstandel. Det kan jämföras med riksdagsvalet med 81 procent och Europaparlamentsvalet med 52 procent. Upplands Väsby kommun har en utmaning i att stötta kommuninvånarna att använda sina demokratiska rättigheter i att rösta.

Figur 13. Valdeltagande år 2022. Jämförelse mellan andel inrikesfödda och utrikesfödda för riksdagsvalet och kommunalvalet.

8.2 Medborgardialoger

För att möta efterfrågan och behov ska det växande Väsby planeras och gestaltas i dialog med Väsbyborna. Det förändrade kommunikationslandskapet skapar nya och förbättrade möjligheter till medborgardialog, vilket i sin tur ger medborgarna insyn och goda möjligheter att påverka och bidra till att höja kommunens attraktivitet.

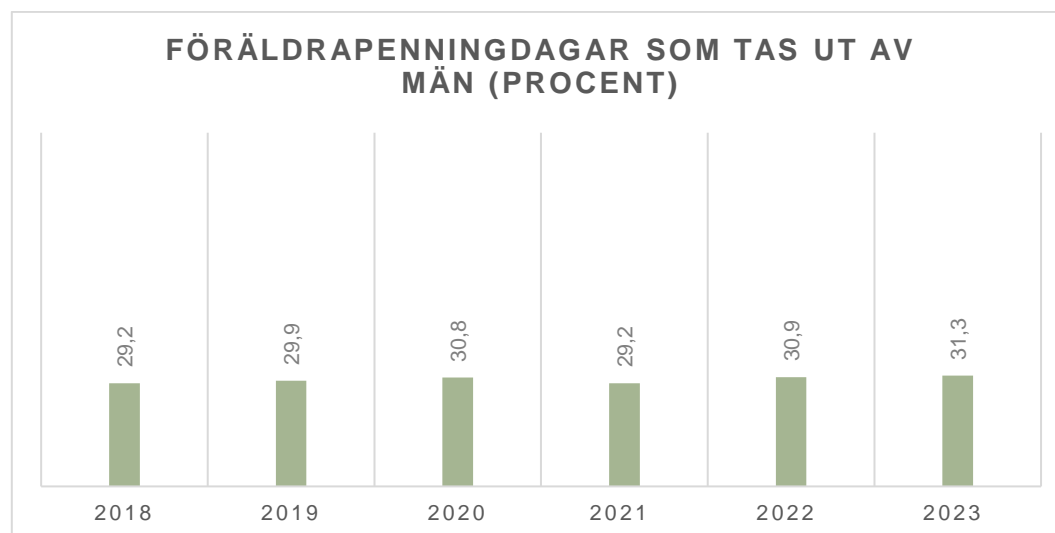
Flera projekt och uppdrag pågår för att i dialog med Väsbyborna utveckla Upplands Väsby till en ännu bättre kommun att bo och leva i. Bland annat har planarbete

påbörjats för gamla Medborgarhuset, en betydelsefull plats centralt belägen i kommunen. Under 2023 skedde även en medborgardialog för ny skola i Eds allé.

8.3 Jämställdhet

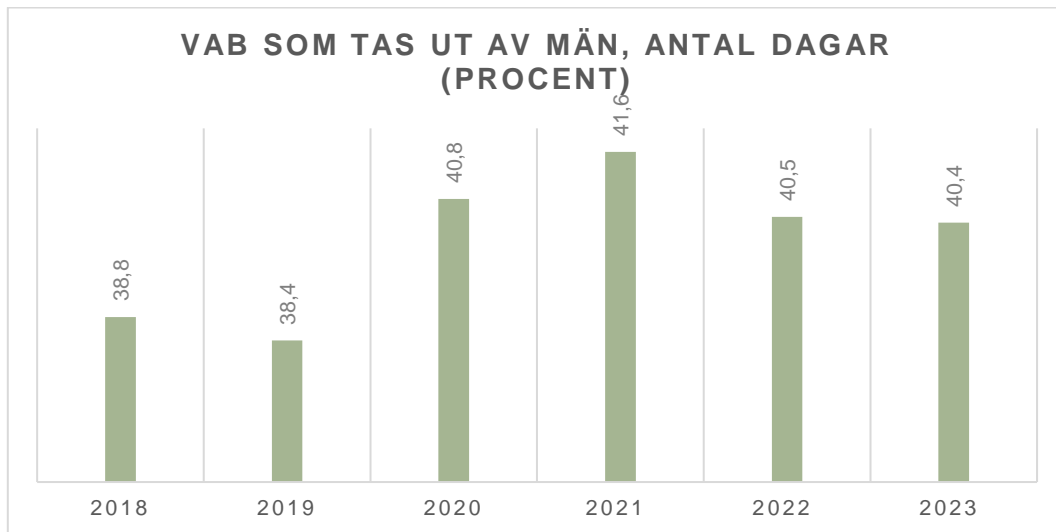
Jämställdhet innebär att kvinnor och män har rätt till lika levnadsvillkor. Det finns skillnader mellan kvinnor och män när det gäller makt och inflytande, utbildning och yrke, inkomster, lön och karriär, obetalt hem- och omsorgsarbete, våldsutsatthet och hälsa. Attityder, normer, värderingar och ideal i samhället kan påverka kvinnor och mäns livsvillkor.

En viktig aspekt inom jämställdhet handlar om hur män och kvinnor delar på föräldraledigheten. Att ta ut föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning (VAB) påverkar ekonomin både vad det gäller löneinkomst och pension. När det gäller föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning i Upplands Väsby kommun tar kvinnor ut medparten. Nedan ses statistik över mäns uttag av föräldrapenning och VAB. Den visar att uttaget ligger relativt konstant. Upplands Väsby kommun ligger dock strax över rikssnittet både när det gäller föräldrapenning och VAB.

Figur 14. Föräldrapenningdagar som tar ut av män (%) mellan år 2018 till 2023.

Figur 15. VAB som tas ut av män, antal dagar (%) mellan år 2018 och 2023.

8.4 Kontaktvägar till kommunen

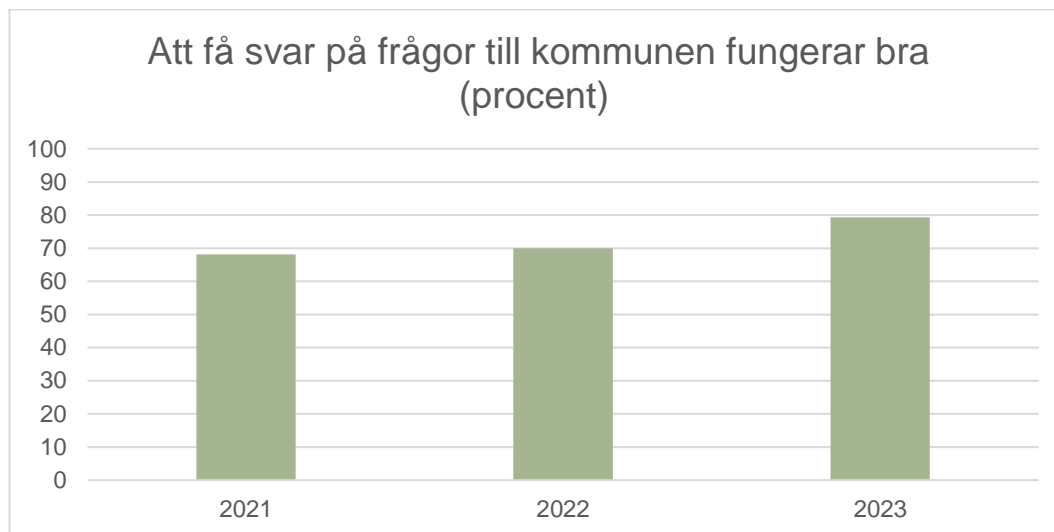
Upplands Väsby kommun har olika kontaktvägar för att kommunens invånare ska få den kontakt de önskar. Väsby Direkt är kommunens kundtjänst dit kommuninvånarna har möjlighet att vända sig för att komma i kontakt med rätt verksamhet eller rätt person. Vid klagomål och synpunkter via webbsidan kontaktas verksamhetschefen i första hand enligt fastställd klagomålsprocess.

Upplands Väsby kommuns app, Väsbyappen, är utformad för att göra felanmälan, hitta journummer samt information om olika verksamheter i Upplands Väsby.

Utvecklingsprojektet värdeskapande kundmöte syftar till att direkt eller indirekt förenkla Väsbybornas vardag. Vidare pågår arbete med att digitalisera äldre detaljplaner, för att på sikt kunna uppnå en helt digital samhällsbyggnadsprocess med bättre service till medborgarna.

SCB:s medborgarundersökning 2023 indikerar att Väsbyborna tycker att det fungerar bra att få svar på sina frågor till kommunen och dess verksamheter. Upplands Väsby placerade sig på en fjärdeplats bland alla Sveriges kommuner.

Figur 16. Resultat från SCB:s medborgarundersökning för Upplands Väsby kommun.

8.5 Äldreomsorg och äldrelots

Andelen äldre personer kommer att öka i hela Sverige. Enligt Statistiska centralbyrån, SCB, kommer andelen personer över 80 år i Sverige att öka med 55 procent till 2040. Trenden för ökning av andelen äldre i Upplands Väsby kan antas vara liknande den för Sverige som helhet. Detta innebär att kommunen behöver planera för äldres behov över tid. I Upplands Väsby kommun finns många verksamheter för äldre, både i egen regi och i samverkan med externa aktörer som exempelvis Vänner i Väsby, Röda Korset och Gemenskap i Väsby. Det finns även en mängd föreningar som bidrar till att äldre ska få stöd och aktiv fritid.

Inom området äldreomsorg har enheterna arbetat med brukarnöjdhet genom brukarråd där frågor ställs utifrån exempelvis boendemiljö och utevistelse. Det innebär ett arbetssätt som bygger på en nära relation, kunskap och lyhördhet om varje individs önskningar och vilja, för att man ska känna sig nöjd och trygg i sin vardag. Det har även genomförts egna brukarundersökningar som visar att de flesta brukarna tycker att de är delaktiga i sin omsorg och får bestämma om saker som är viktiga för dem.

Under 2023 infördes funktionen äldrelots i kommunen för att öka stödet till äldre. Äldrelotsen på Väsby Direkt bemannas av personal inom socialtjänsten, huvudsakligen socionomer med erfarenhet av äldreomsorg och biståndshandläggning. Äldrelotsen arbetar bland annat med:

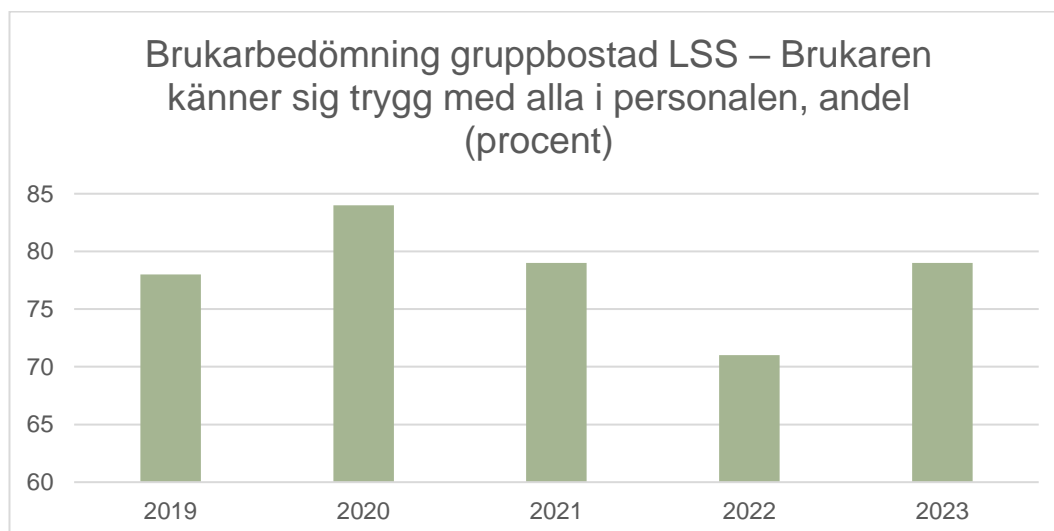
- Erbjuder rådgivning, vägledning och stöd, inklusive att fylla i blanketter, på flera språk inklusive svenska, engelska och finska.
- Fångar upp åsikter, funderingar, synpunkter och klagomål för vidareförmedling till rätt instans inom kommunen eller andra myndigheter.
- Omvärldsbevakar äldreomsorgsområdet för att säkerställa kvaliteten på informationen och sprider kunskap om fall- och brandprevention samt aktiviteter för äldre för att motverka ensamhet.
- Svarar på allmänna och individrelaterade frågor kring äldreomsorg och kan kontaktas via Väsby Direkt, telefon eller personligt besök på kommunhuset.
- Samverkar med kommunala enheter och frivilligorganisationer såsom biståndsbedömning, färdtjänst, bostadsanpassning, och ekonomiavdelning.

Äldrelotsen driver inga egna ärenden och fattar inga beslut.

8.6 Funktionsrättsområdet

Personer som bor i kommunens gruppbostad känner sig generellt trygga med sin personal jämfört med övriga kommuner i länet (jämförelse med riket saknas).

Resultatet för 2023 har förbättrats sedan året innan.

Figur 17. Resultat av brukarundersökning från 2019 till 2023.

Det pågår ett arbete för att öka upplevelsen av trygghet för personer med funktionsnedsättningar. Under 2023 har bland annat dessa åtgärder genomförts:

- Brukarråd, som genomförts en gång i månaden, är ett led i att känna av och ta temperaturen på brukarnöjdheten.
- Den dagliga verksamheten Himmel & Pannkaka sökte finansiering för ett utvecklingsarbete med digitala instruktionsfilmer för arbetsmoment.

Filmerna nås genom att brukarna på verksamheternas arbetsstationer scannar en QR-kod. Detta skapar ökade förutsättningar för självständighet och egenmakt i arbetet i den dagliga verksamheten.

- Kommunen har startat ett samarbete med Bollstanäs sportklubb (BSK) och Friskis & Sveltis.
- Utbildningar för personal inom Alternativ Kompletterande Kommunikation (AKK) och utökat teckenspråk.

9.0 Utbildning och arbete

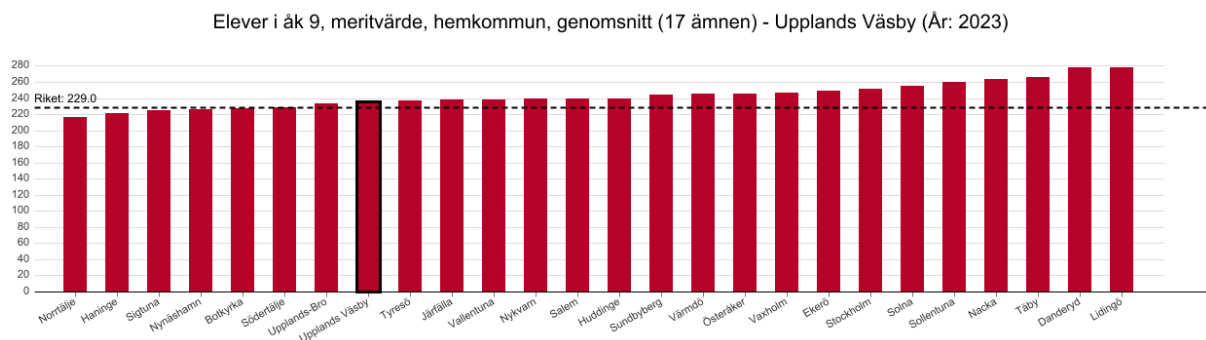
Utbildning och arbetslivserfarenhet är de två viktigaste faktorerna för att individer ska få ett arbete. En välfungerande skolgång stärker barn och ungas framtidsutsikter och är en av de viktigaste skyddsfaktorerna. Statistiken visar att framförallt utbildningsnivån påverkar möjligheten att behålla ett arbete. Det är viktigt att ha tillgång till utbildningsmöjligheter som möjliggör nya yrkesvägar då arbetsmarknaden är i ständig förändring.

Tillgång till bra skolor och en stark arbetsmarknad är viktigt för såväl kommunen som dess medborgare. Ungdomar som klarar av att ta gymnasieexamen, vuxna som har tillgång till vuxenutbildning, inkluderat SFI, ger medborgarna nödvändiga förutsättningar för att etablera sig på arbetsmarknaden. Föräldrars status på arbetsmarknaden har också en stor påverkan för barnens utveckling och framgång i skolan.

9.1 Grundskola

I Upplands Väsby finns det idag stora utmaningar kopplade till likvärdighet mellan förskolor och skolor. I de centrala delarna av kommunen bor en hög andel familjer, ofta med utländsk bakgrund, med låg inkomst och utbildningsnivå, vilket också speglas i förskolor och skolor i området genom exempelvis behov av med stöd från lärare. De kommunala skolorna tar fortfarande emot merparten av kommunens nyanlända elever, drygt 72 procent.

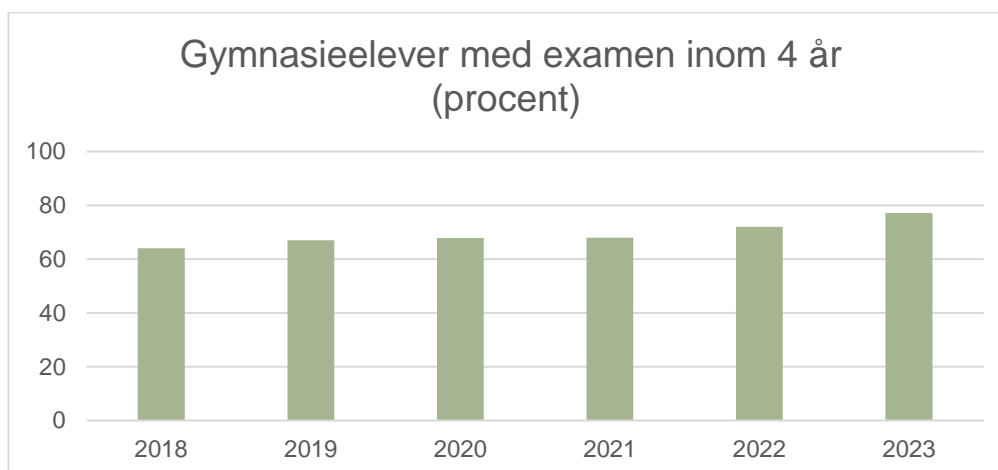
Det genomsnittliga meritvärdet för elever i årskurs 9 motsvarar i stort föregående läsårs. En skillnad som uppmärksammas är att pojkarnas resultat sjunker och flickornas ökar igen efter förra årets nedgång. Under året har särskilda satsningar genomförts och medel omprioriterats för att möta de socioekonomiska utmaningarna.

Figur 18. Elever åk 9, meritvärde, hemkommun, genomsnitt, Stockholms län 2023.

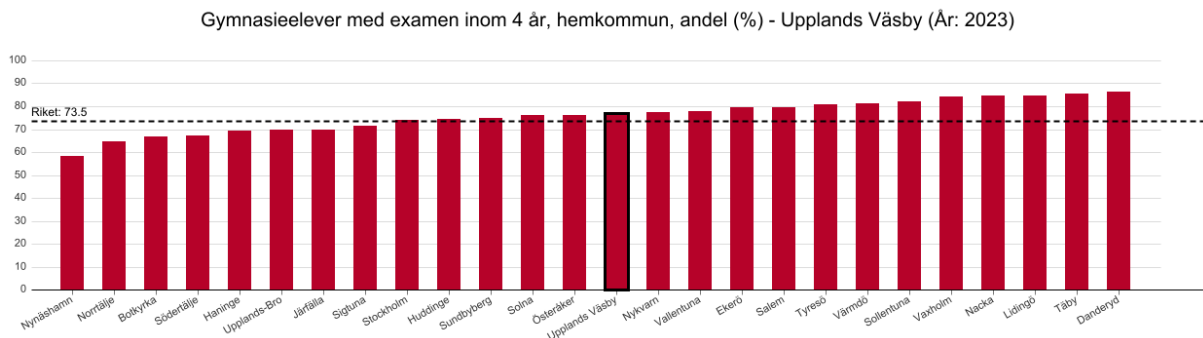
9.2 Gymnasieskolan

Väsby Nya Gymnasium har inför vårterminen 2023 genomfört en flytt av introduktionsprogrammet språkintrouktion, och gymnasieskolan är återigen samlad på Messingen. Hotell- och turismprogrammet erbjöds återigen från och med höstterminen 2023. Andelen elever på Väsby Nya Gymnasium som tar gymnasieexamen inom fyra år har ökat, men är fortfarande på en låg nivå. Gymnasieelever som tar examen inom fyra år i Upplands Väsby kommun har stadigt ökat under de senaste åren.

Figur 19. Andel gymnasieelever med examen inom fyra år (%) från år 2018 till och med år 2023.

I jämförelse med övriga länet ligger Upplands Väsby kommun i mitten men över riket i övrigt.

Figur 20. Andel gymnasieelever med examen inom fyra år i jämförelse med andra kommuner i länet.

9.3 Vuxenutbildningen

Upplands Väsby genomför vuxenutbildning i samverkan med nio andra kommuner i nordöstra Stockholm, Vux Norrort. Vuxenutbildningens resultat kan vara svårt att utvärdera då elever är vuxna och livssituationen snabbt kan förändras. Avbrutna studier kan exempelvis bero på att individen fått arbete. Vuxenutbildningen har under 2023 sett lägre volymer, till viss del beroende på en mer gynnsam arbetsmarknad.

Tabell 5. Antal elever per utbildningsområde, antal och andel 2023. Källa: Vux Norrorts Alvis.

	2022	2023
SFI	1040	888
Grundläggande	665	545
Gymnasiala (Fristående)	978	1081
Yrkesutbildning	777	884
Antagna totalt	3460	3398

Vuxenutbildningen har under de senaste åren förstärkts och sedan 2022 finns Lärcentrum där olika typer av stöd erbjuds till de som deltar i olika utbildningar. De olika stöden har lett till att skolresultaten har förbättrats.

Tabell 6. Elever med behov av stöd, antal och andel 2023. Källa: Vux Norrorts Alvis.

	2022	2023	2022	2023
Andel studieavbrott	63	53	8 %	7 %
Andel med godkända betyg	396	403	50 %	55 %
Andel med icke godkända betyg	52	47	7 %	6 %
Andel ej påbörjat	280	230	35 %	31 %
Totalt antagna	791	733	100 %	100 %

9.4 Våldsprevention i skolan

Arbetet med den våldsförebyggande metoden Mentors in violence prevention (MVP) finns på samtliga kommunala skolor. Metoden används på mellan- och högstadiet samt gymnasiet. Målet med programmet är att uppmuntra och stärka elever i att engagera sig på ett respektfullt sätt i varandras vardag, och därigenom skapa bättre förutsättningar för en trygg skolmiljö fri från kränkningar och andra former av övergrepp. Det har även visats att det är en viktig komponent i ett vålds- och brottsförebyggande arbete enligt Socialstyrelsen. Genom attitydförändringar och åskådaringripanden förhindras mildare former av våld och därmed stoppas utvecklingen mot allvarigare former.

Två grundutbildningar för både mellan-, och högstadielärare har hållits under läsåret. En stor del av skolornas personal är därför utbildade för att kunna undervisa i metoden. Det finns även lärare som kan hålla i grundutbildningen, vilket gör att skolorna löpande kan utbilda personal.

9.5 Näringslivet i Väsby

Kommunen är Upplands Väsby kommuns största arbetsgivare och därmed en viktig aktör på den lokala arbetsmarknaden. Kommunen är bland annat på grund av sin geografiska placering attraktiv för företag att etablera sig i. Företagen på den lokala arbetsmarknaden verkar inom flertalet branscher.

I september 2023 fanns drygt 3 900 registrerade företag, av dessa är drygt 2 200 aktiebolag, 121 företag är handelsbolag och 1 597 är enskilda firmor. Nedan redovisas företagsarbetsställen med en omsättning minst 300 000 kr.

Figur 21. Antal företagsarbetsställen i kommunen inklusive även filialer som har HK eller motsvarande i annan kommun.

Kommunen domineras, sett till antal anställda, av mindre företag med upp till 50 anställda.

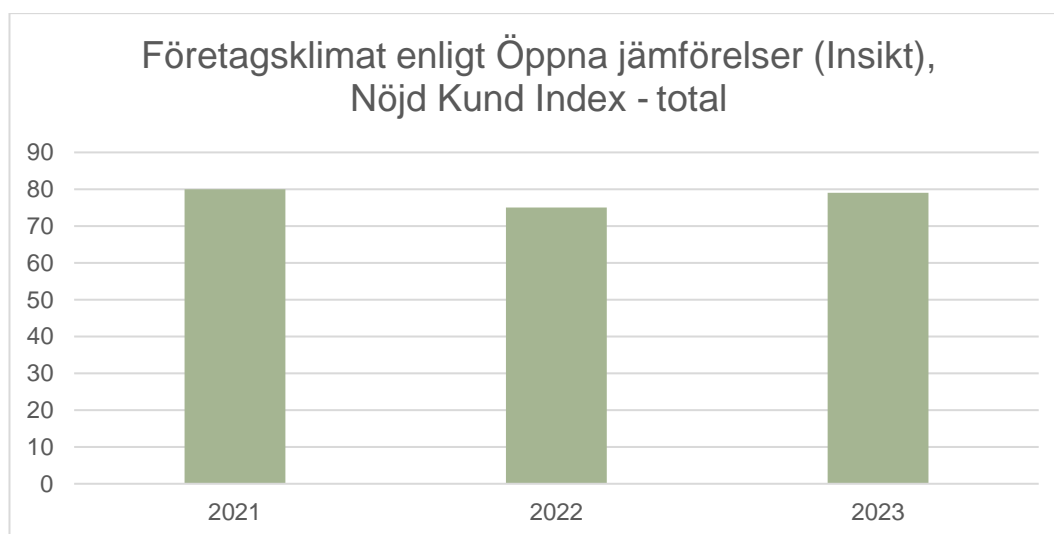
Figur 22. Fördelning på storleksklass arbetsställe samtliga arbetsställen minst 300 000 kr omsättning inkl. filialer 2071 st. Källa: UC

Upplands Väsby's lokala arbetsmarknad har vuxit långsammare än tillväxten av invånare i arbetsför ålder. Det innebär att det befintliga näringslivet har haft svårt att erbjuda nya arbetstillfällen, vilket har fått konsekvensen att utpendlingen har

ökat över tid. Kommunens näringslivsstrategi syftar till att stärka företagsklimatet samt bidra till att antalet etableringar och arbetsplatser i kommunen ökar.

Kommunen har under 2023 fortsatt sitt samarbete med de mindre företagen i form av affärsutvecklings-, rekryterings- och nätverksstöd genom verksamheten Tillväxt Väsby. Tillväxt Väsby initierades av stiftelsen Tillväxt Stockholm i syftet att på ett näringslivsdrivet sätt bidra till ökad inkludering. Målet är att erbjuda affärsutveckling, rekryteringsstöd och nätverk till företag i Väsby och bidra till att 375 jobb skapas under en treårsperiod

Service och bemötande från kommunens myndighetsfunktioner gentemot Väsbyns företag får fortsatt gott betyg vad gäller undersökningen Nöjd Kund Index (NKI) som Sveriges kommuner och regioner (SKR) genomför varje år. Öppna jämförelser företagsklimat är en kvalitetsmätning av kommunernas myndighetsutövning och service gentemot företag. Undersökningen sker i samverkan med Stockholm Business Alliance (SBA). Upplands Väsby placerar sig på plats tio bland kommuner med fler än 40 000 invånare.

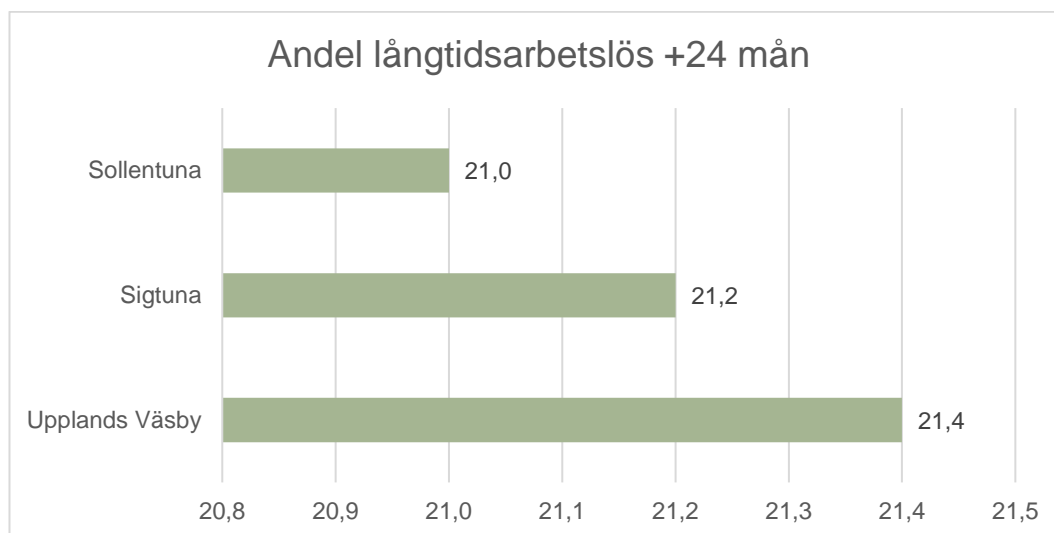

Figur 23. Resultat företagsklimat enligt SKR NKI mellan 2021 till och med 2023.

I Svenskt Näringslivs ranking 2023 placerar sig Upplands Väsby på plats 61 av Sveriges 290 kommuner vilket är en försämring med tjugofem platser sedan förra året. I länet placerar sig kommunen 2023 på plats nio jämfört med en femteplats 2022.

9.6 Arbete och sysselsättning

Arbetsförmedlingen hanterar huvudsakligen det största flödet av arbetssökande. Kommunens fokus ligger på grupper som Arbetsförmedlingen har svårt att utveckla fungerande insatser till. Ungdomar, utrikesfödda och långtidsarbetslösa som kan behöva flera parallella insatser för att komma ut på arbetsmarknaden.

Figur 24. Långtidsarbetslöshet +24 mån, andel (procent), Stockholms län per 2023-12-31. Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommunen arbetar med att på olika sätt stötta medborgare som befinner sig i arbetslöshet. Insatser bedrivs genom Samordningsförbundet bestående av Upplands Väsby, Sigtuna och Sollentuna kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och regionen. Arbetsmarknadsinsatser genomförs även genom Etableringslyftet, ett gemensamt samarbete mellan Upplands Väsby, Sigtuna och Sollentuna kommun som finansieras av Europeiska socialfonden (ESF). Bland annat har dessa insatser och åtgärder genomförts under 2023:

- Arbetsmarknadsenheten (Vägval vuxen), arbetar med personer från 16-65 år samt nyanlända som anvisats från Migrationsverket till kommunen. Under 2023 har 42 personer fått arbete eller börjat studera.
- Under 2023 har sju personer fått arbete eller börjat studera med hjälp från Samordningsförbundet.
- Biblioteket har arbetat med stöd och kompetensutveckling till medborgare, bland annat genom att erbjuda språkträning i svenska, arbetsmarknadskunskap och initial kunskap inför körkortsutbildning i samverkan med studieförbund i Sigma Centrum, samt samverkat med Etableringslyftet och vuxenutbildningen.

- Under 2023 har 22 Väsbybor fått arbete eller börjat studera via Etableringslyftet.
- Fritidsbanken har tagit emot ett antal praktikanter och ungdomsanställningar under året.
- Ungdomsenheten på kultur och fritidskontoret erbjuder högstadieelever sommarjobb.
- Fem anpassade anställningar genomfördes, två under våren och tre under hösten. Vidare handleddes tio feriearbetare under höst-, sport- samt påsklovet där ungdomarna bland annat fick hålla i elva öppna aktiviteter.
- Social och omsorgskontoret erbjuder arbetsinriktad daglig verksamhet för personer med rätt till insats enligt LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade). Verksamheten arbetar även för att underlätta och möjliggöra anpassad anställning för de som önskar.
- Under 2023 har 39 Väsbybor fått jobb genom Tillväxt Väsby.
- Hammarby församling och Equmeniakyrkan erbjuder medborgarna stöd och rådgivning kring vägen till arbete. De medverkar även i arbetsgivarkontakter och bidrar aktivt till att personer kommer ut i arbete. Under 2023 har 14 fått arbete och fyra sommarjobb.

Kommunen har en hög andel utrikesfödda medborgare som behöver stöd för att etablera sig på arbetsmarknaden. I jämförelse med grannkommuner och snittet i länet så har kommunens utrikesfödda en hög sysselsättning, nedan beskriven i form av förvärvsintensitet.

Region/kommun	Inrikes-/utrikesfödda	Förvärvsintensitet 2021	Tot diff inrikes-/utrikesfödd
0114 Upplands Väsby			10,7
	inrikes- och utrikes födda	80,0	
01 Stockholms län			13,5
	inrikes- och utrikes födda	80,0	

Figur 25. Förvärvsintensitet - Förvärvsarbetande som andel (procent) av kommunens befolkning i åldersgruppen (här 20 - 64 år). Källa: SCB.

10.0 Uppväxtvillkor och folkhälsa

En god start i livet är avgörande för barns livsvillkor och hälsa, såväl under uppväxten som senare i vuxenlivet. Att få en god start i livet med goda ekonomiska och fysiska uppväxtvillkor, trygga relationer till vuxna, goda kamratrelationer samt

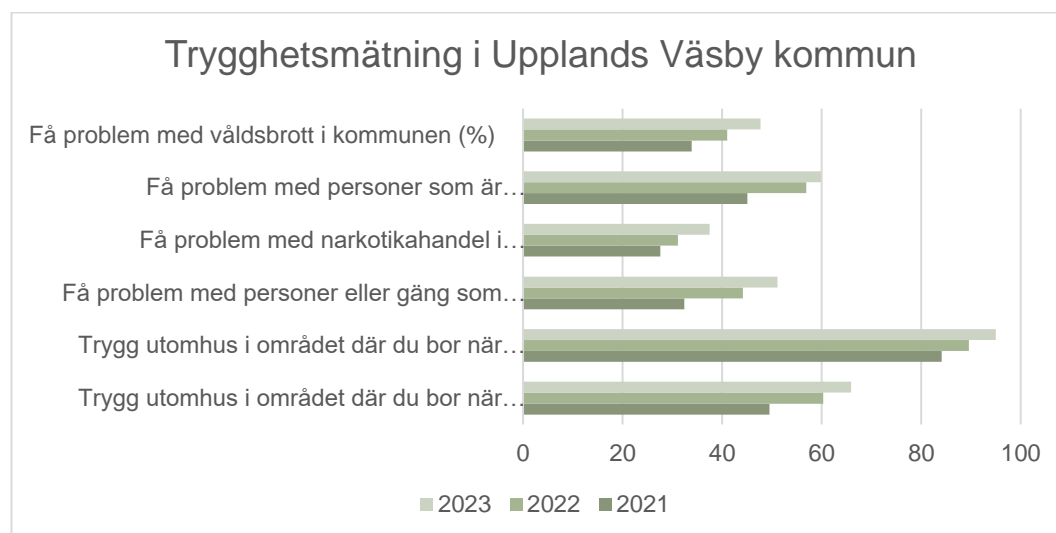
lek och lärande, är viktigt för att uppnå kognitiva, mentala, sociala och motoriska färdigheter. Att barn tillgodogör sig en god utbildning, lever i en trygg social miljö med trygga ekonomiska villkor påverkar livsvillkor och möjligheter senare i livet.

Kommunen bidrar till barns uppväxtvillkor genom exempelvis förskola, skola, socialtjänst, kultur och fritid samt goda livsmiljöer. Ansvaret för barns uppväxtvillkor delas också med andra aktörer som civilsamhället, näringslivet, regionen och staten varför samverkan med dem är central för att lyckas.

10.1 Brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet

Det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet är viktigt för att uppnå en hållbar samhällsutveckling. Samverkan med polisen, näringslivet och civilsamhället är en förutsättning för att nå framgång i arbetet.

SCB:s medborgarundersökning och trygghetsmätningar visar att det långsiktiga arbetet för ett tryggt och säkert Väsby ger resultat. Fler invånare känner sig tryggare utomhus i sitt bostadsområde och färre känner oro för att utsättas för brott jämfört med tidigare år. Upplands Väsby har förbättrat resultatet för samtliga nyckeltal jämfört med 2022 men flertalet ligger fortfarande under rikssnittet.

Figur 26. Resultat av trygghetsmätning i Upplands Väsby kommun.

Den 1 juli 2023 trädde en ny lag i kraft som ger kommunerna ett tydligt ansvar för att det samlade brottsförebyggande arbetet ska bedrivas effektivt och kunskapsbaserat. Enligt lagen Kommuner mot brott (2023:196) ska kommunerna ta fram en lägesbild, en åtgärdsplan utifrån den identifierade lägesbilden och kartläggning av brottsligheten. Kommuner får även ett samordningsansvar för det

brottsförebyggande arbetet för att tillsammans med andra aktörer som polis förebygga brott.

Hot och våld i offentlig miljö följs löpande genom metoden EST (Effektiv Samordning för Trygghet) som ligger till grund för styrning av kommunens och polisens resurser på kort sikt liksom fördjupade analyser i det längre perspektivet.

En kommunövergripande handlingsplan har tagits fram för att konkretisera strategin inom områdena våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Flera kunskapshöjande insatser har genomförts under året och i november uppmärksammades arbetet mot våld i nära relationer med kampanjen ”En månad fri från våld”

10.1.1 Samverkansavtal kommun och polis

I mars 2023 förnyade Upplands Väsby kommun och Polismyndigheten sitt samverkansavtal för de kommande fyra åren. Överenskommelsen går i linje med målområdena i kommunens strategi för säkerhet och brottsförebyggande arbete och ska långsiktigt bidra till bättre levnadsförhållanden för alla medborgare i Upplands Väsby kommun. Flertalet insatser syftar till att minska risken för att barn och ungdomar hamnar i missbruk och kriminalitet.

10.1.2 Särskilda satsningar och fritidsaktiviteter

Kultur och fritidskontoret har under 2023 fokuserat på att skapa trygga miljöer. Det finns fortsatt behov av att stärka vissa områden i Väsby vilket har bidragit till att allmänskulturenheten och biblioteket har permanent verksamhet i Sigma Centrum. Ungdomsenheten har sedan hösten 2023 en lokal i Sigma för ungdomsverksamhet.

Inför sommaren 2023 kom signaler om en ökad oro i Sigma. För att förebygga att situationen eskalerade gjordes en gemensam satsning i området av kommunens verksamheter. Fritidsgårdarna Väsbygården och Smedbygården hade under sommaren öppet sex dagar i veckan istället för att ha sommarstängt. På dessa gårdar serverades gratis mellanmål varje dag. Dessutom serverade Grimbogården gratis mellanmål under sina öppna veckor. Fritidsgårdarna utökade antalet utflykter i syfte att skapa nya upplevelser och öka kännedomen om vad som finns i Stockholmsområdet. Resurser lades också på att fritidsledare ”fältade” vissa veckor i Sigma, runt i Grimstaområdet och Centrala Väsby. Ungdomsenheten var också del i den förstärkning som gjordes i Sigma på eftermiddagar i utemiljön.

Under sommaren arrangerade flera av kultur och fritidskontorets enheter kostnadsfria aktiviteter för Väsbyborna. Bidraget för föreningsdriven öppen

fritidsverksamhet har blivit permanent under året och framgent kommer även kulturföreningar ha möjlighet att söka bidraget.

10.1.3 Samarbete med ideella föreningen En frisk generation

En frisk generations (EFG) familjeprogram har funnits i Upplands Väsby sedan 2017 och stöds av kommunen, Stena fastigheter samt Väsbyhem. Programmet riktar sig till barn i lågstadiet och deras familjer med fokus på boende i Sigma, Centrala Väsby och Smedby. EFG erbjuder kostnadsfria aktiviteter för hela familjen. Två gånger i veckan under skolarbetet erbjuds barn och föräldrar fysisk aktivitet, kunskap om hälsosamma vanor och en social gemenskap i närområdet.

- Antal deltagare i familjeprogrammet 2022-2023 var två grupper med totalt 31 familjer (108 deltagare).
- Antal deltagare i familjeprogrammet 2023-2024 var två grupper med totalt 26 familjer (104 deltagare).

EFG erbjuder under perioden mars-november organiserade utomhusaktiviteter med fokus på idrott och rörelse, kunskap om hälsosamma levnadsvanor och en social gemenskap i närområdet. Aktiviteterna skedde i Sigma och centrala Väsby. EFG har under 2023 haft 80 öppna aktivitetstillfällen och genomfört 2154 aktivitetstimmar.

10.2 Familjecentral

Upplands Väsby Familjecentral (FC) består av fyra verksamheter; Barnmorskemottagningen (MVC), Barnvårdscentral (BVC), Föräldrarådgivare/kuratorer samt Öppna förskolan, vilka är samlokaliserade i Väsby centrum. De två första drivs på uppdrag av regionen via Praktikertjänst och de två senare av kommunens enhet Förbyggande och behandling. Familjecentralens värdegrund vilar på barnkonventionen.

FC:s föräldrarådgivare är socionomer med grundläggande psykoterapi-utbildning och kompetens kring barns utveckling, affektteori, systemisk familjeterapi samt samspelsteori och utbildade gruppleddare för föräldrastödsprogram. Kuratorerna är ett lättillgängligt och förebyggande föräldraskapsstöd för föräldrar till barn 0-5 år. De arbetar med generella föräldrastödsprogram som Vägledande samspel (ICDP), Alla Barn i Centrum (ABC), ACT och individuella stödsamtal.

Samverkan sker med familjerätten, föräldrarådgivare i Sigtuna och Sollentuna, vårdcentral, kyrkans diakon samt ungdomsmottagningens kuratorer.

Föräldrarådgivare deltar i Föreningen för familjecentralers främjandes (FFFF) konferenser och har regelbunden handledning.

Tabell 7. Antal samtal med kuratorer på familjecentralen respektive på ungdomsmottagningen år 2023.

Antal samtal med kurator på familjecentralen under 2023	Antal samtal med kurator på ungdomsmottagningen under 2023
302	573

ÖF vill stärka relation mellan barn och förälder och vara ett forum för kunskap och information. ÖF genomför en årlig utvärdering/enkät där föräldrar tillfrågas om verksamhetens utformning, upplevs trygghet, bemötande samt om ÖF bidrar till ökad föräldraförmåga.

Tabell 8. Antal besök på Öppna förskolan under 2023.

Besök på Öppna förskolan under 2023
10 439

11.0 Kommunen som arbetsgivare

Kommunens viktigaste resurs är medarbetarna och målsättningen är att vara en arbetsplats där medarbetare trivs, utvecklas och får använda sin kompetens och kreativitet.

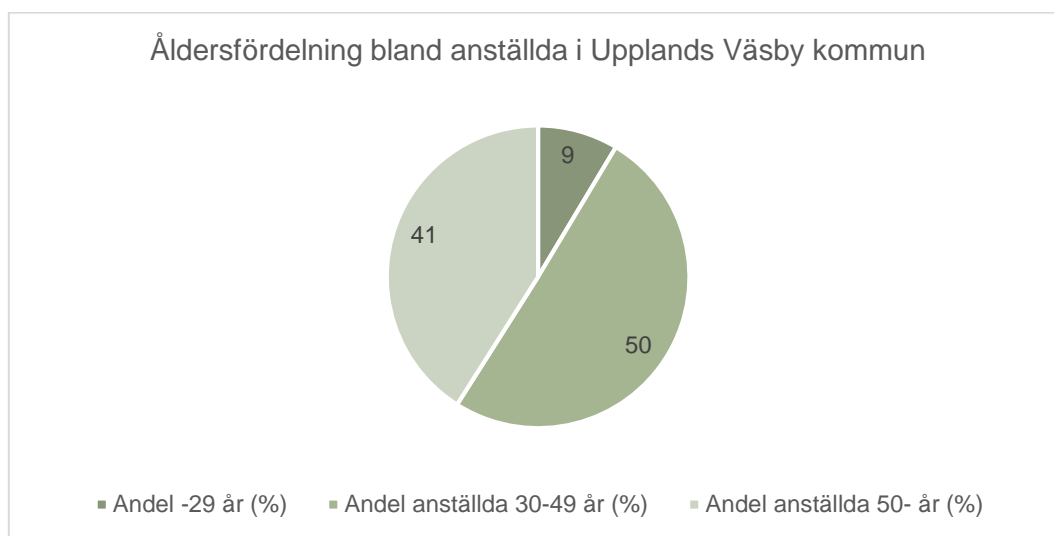
En socialt hållbar arbetsplats innebär att det finns en arbetsmiljö som gör att medarbetare kan hålla hela arbetslivet. Det innebär också en inkluderande arbetsplatskultur där alla medarbetare oavsett kön, könsidentitet och uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder har samma möjligheter att trivas och utvecklas. I Upplands Väsby kommun finns styrdokument för arbetsmiljö, diskriminering och jämställdhet för det systematiska organisatoriska och sociala arbetsmiljöarbetet. Det finns även verktyg för att rapportera tillbud och olyckor.

Det långsiktiga arbetet för att stärka hela kommunorganisationens förmåga att rekrytera, utveckla och behålla kompetenta medarbetare pågår inom flera områden. Utbildningen Utvecklande ledarskap för kommunens samtliga chefer som startade hösten 2022 har fortsatt under 2023.

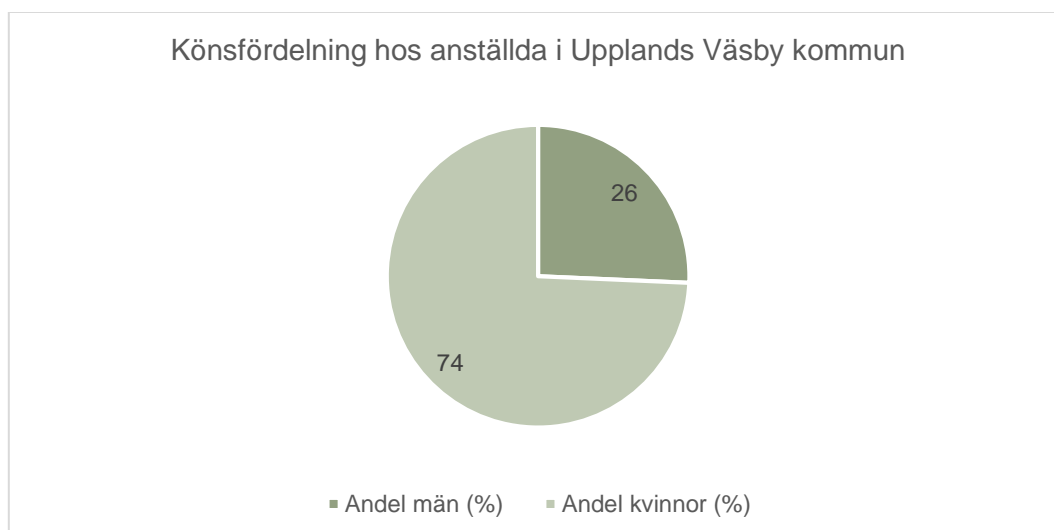
En ny digital introduktionsutbildning har tagits fram i syfte att underlätta introduktionen av nya medarbetare och ett arbete med arbetsplatskulturen pågår i syfte att utveckla arbetsmiljön. Visionen för arbetsplatskulturen i Väsby är att den ska präglas av förtroende och förståelse för varandras roller, där samarbete och

helhetssyn för medborgarnas bästa är grundläggande. Under 2023 har en majoritet av kommunens enheter genomfört samtal om arbetsplatskultur och det finns samtalsledare på samtliga kontor. Samtalsledare ges utbildning för att leda dessa samtal, och det finns tillgång till resurser såsom en kunskapsbank för att stödja detta arbete.

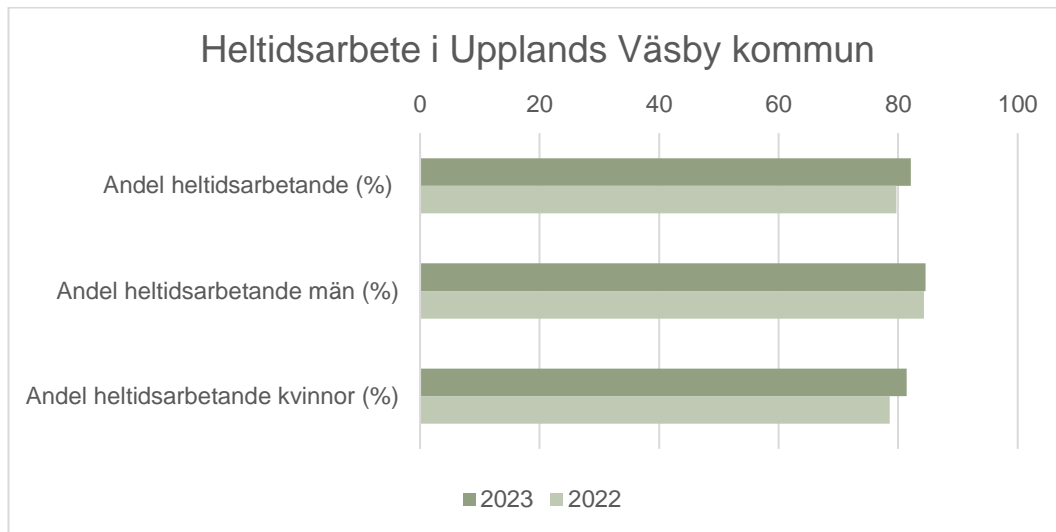
I Upplands Väsby kommun arbetar 2 510 personer, varav 1720 personer är tillsvidareanställda. Därmed är Upplands Väsby kommun den största arbetsgivaren i kommunen.

Figur 27. Åldersfördelning bland anställda i Upplands Väsby kommun.

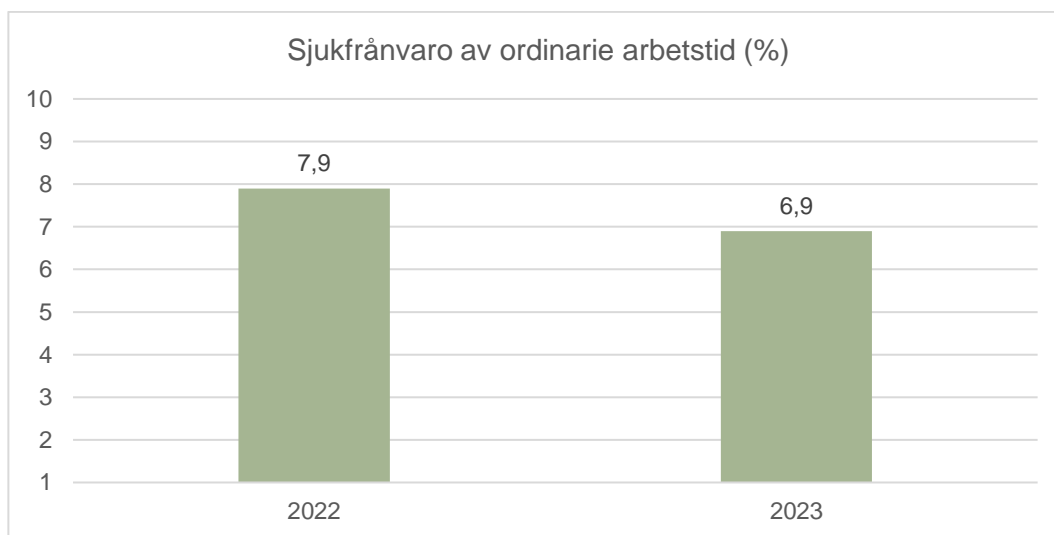
Figur 28. Könsfördelning hos anställda i Upplands Väsby kommun.

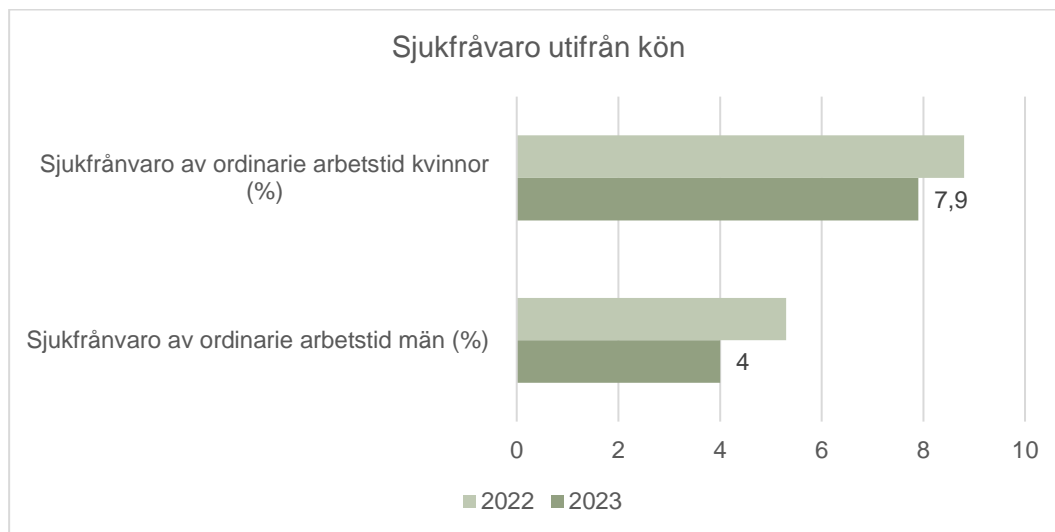
Figur 29. Fördelning mellan heltidsarbetande män och kvinnor i Upplands Väsby kommun.

11.1 Sjukfrånvaro

Upplands Väsby kommun har en lägre sjukfrånvaro än riket som 2022 hade 8,1 procent. När det gäller skillnaden i sjukfrånvaro för män och kvinnor så har kvinnor en högre sjukfrånvaro än män. Sjukfrånvaron har sjunkit i jämförelse med föregående år.

Figur 30. Sjukfrånvaro av ordinarie arbetstid i Upplands Väsby kommun för år 2022 och 2023.

Figur 31. Sjukfrånvaro utifrån kön i Upplands Väsby kommun för år 2022 och 2023.

11.2 Heltidsresan

Under sommaren 2023 beslutade omsorgsnämnden att erbjuda alla deltidsanställda inom äldreomsorgen att utöka sin sysselsättningsgrad till heltid. Flertalet anställda accepterade erbjudandet vilket också gett positiva effekter för verksamheten. Utökad sysselsättningsgrad kommer på sikt även att erbjudas personal inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning.

Hållbarhet i hela Upplands Väsby

I Upplands Väsby kommun finns det många medborgare, företagare och intresseorganisationer som är engagerade i hållbarhetsfrågor. I det här avsnittet lyfts några av dessa fram samt ytterligare några väsentliga händelser som har skett under 2023.

En månad om demens

Under februari hölls föreläsningar på temat demens i Upplands Väsby kommun för att uppmärksamma sjukdomen. Aktiviteterna genomfördes i samverkan mellan anhörigstöd i Upplands Väsby kommun och Hammarby församling. Bland annat föreläste Rosa Vega, demenssjuksköterska, om hur de olika demenssjukdomarna yttrar sig samt gav exempel på bemötande av en person med demensdiagnos, och Ulla Assarsson beskrev hur det är att vara anhörig.

Ulla Assarssons man fick sin diagnos 2007 vid 62 års ålder vilket innebar en mental berg- och dalbana. I sin föreläsning beskrev hon sina egna upplevelser av att vara anhörig och reflekterade över den tid som gått sedan hennes man fick sin diagnos.

Månaden avslutades med en filmvisning där Johan Tjärnbergs dokumentärfilm om hans relation med mamma Inga Britt när hon drabbades av Alzheimers sjukdom visades och där Johan Tjärnberg deltog och beskrev sina erfarenheter som anhörig.

Funkisfestivalen

Funkisfestivalen är Sveriges största melodifestival för personer över 15 år med kognitiv eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning inom LSS. Tävlingen ägde rum första gången år 2011 i Upplands Väsby och blev genast en succé. Sedan dess har det blivit ett årligt återkommande evenemang med deltagare från flera delar av Sverige.

Efter att Upplands Väsby kommun varit huvudman, beslutades att en förening skulle fortsätta driva aktiviteten och föreningen Funkisglädje bildades. Funkisfestivalens deltävling i Upplands Väsby arrangeras och produceras av kultur- och fritidskontoret. Arrangör av semifinal och final är Funkisglädje. Målet med Funkisfestivalen är att skapa ett arrangemang som leder till att så många personer som möjligt med intresse för att sjunga ska få möjlighet att stå på scen. En marginaliserad målgrupp får stå i strålkastarljuset. Dels uppmärksammas personer

med funktionsnedsättning, och dels bjuder tävlingen på en minnesvärd kväll för både deltagare och publik.

Upplands Väsby deltävling hölls i Messingen fredagen 10 november 2023. Deltävlingen hade tolv deltagare: Victoria Wink, Oskar Johansson, Krister Lindgren, Åsa Jönsson, Karl-Ivar Staaf, Matilda Bodin-Westholm, Nikki Scherdin, Robert Norrman, Jennifer Jansson, Ebba Persson, Sara Blomstedt och Maria Carlehed. Vann gjorde Maria Carlehed som sjöng låten "I don't want to miss a thing" av rockbandet Aerosmith. Hon kommer att representera Upplands Väsby i semifinalen av Funkisfestivalen på Nalen i april 2024.

Det kom cirka 100 besökare till deltävlingen, som också livesändes för att öka tillgängligheten och göra det möjligt för de som inte kunde vara på plats att följa tävlingen.

Mer hållbar utveckling i förskola och skola

Förskola och skola har en viktig uppgift att förbereda barn och elever med kunskap om samhället och för att kunna bidra till en hållbar utveckling. För att vidareutveckla det ytterligare har rektorer på de kommunala förskolorna och skolorna i Väsby påbörjat en utbildning i att leda för hållbar utveckling tillsammans med Världsnaturfonden (WWF). Utbildningen ska bidra till att rusta yngre generationer med kunskap och förutsättningar för att fatta kloka beslut nu och i framtiden.

Upplands Väsby kommun är först med att genomföra utbildningen digitalt med kompletterandefysiska träffar som WWF arrangerar. Under utbildningen får rektorer och ledning djupare förståelse för sin roll och vad de behöver vidareutveckla för att fortsätta arbetet med en hållbar förskola och skola.

Mobilitetsveckan

Den europeiska mobilitetsveckan pågår i september varje år. 2023 ville Upplands Väsby kommun uppmuntra Väsbyborna att välja hållbara sätt att resa.

För att inspirera fler att ta cykeln erbjöd kommunen gratis cykelservice under en eftermiddag. Då kunde cyklister få hjälp med bland annat kontroll och justeringar av bromsar, däck och andra delar, enklare rengöring och smörjning av kedjan. Många Väsbybor tog chansen att få cykeln fixad.

Sollentuna Väsby FN-förening

Sollentuna Väsby FN-förening är en del av den svenska FN-rörelsen och knuten till Svenska FN-förbundet. Föreningen är partipolitiskt och religiöst obunden. Varje år till och med 2030 delar Sollentuna Väsby FN-förening ut ett Agenda 2030-pris till någon eller några som gjort en insats för FN:s globala mål 2030. Den 24 oktober 2023 delades priset ut till Bögs Gård i Sollentuna, med motivering kring deras miljövänliga jordbruk och kunskap om djuren, miljön och det historiska kulturlandskapet, som de delar med sig av till hundratusentals besökare varje år.

Väsby fritt från våld

Under november uppmärksammades arbetet mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i samarbetet med flera kommuner ”En månad fri från våld”. Under månaden arrangerades flera aktiviteter för att uppmärksamma detta, bland annat genomfördes flera föreläsningar och Pyramidens entré lystes upp i orange.

Väsby Promotion

Väsby Promotion är en politisk oberoende ideell förening, vars övergripande mål är att ge Upplands Väsby en tydlig profil till gagn för näringsliv, medborgare och kommun. Under 2023 firade Väsby Promotion sitt 25-års jubileum.